

Arbetslöshetsförsäkringen

Sammanfattning

I detta ärende behandlas motioner från allmänna motionstiden hösten 2010 som avser arbetslöshetsförsäkringen. En utredning om den framtida arbetslöshetsförsäkringen, villkoren för rätt till ersättning och ersättningen till deltidsarbetslösa är några av de frågor som behandlas i betänkandet. Andra frågor rör bl.a. arbetslöshetsersättning vid arbete i ett annat land och arbetslöshetsersättning till förtroendevalda.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden utom två.

En utskottsmajoritet bestående av företrädarna för Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet tillstyrker dessa två motionsyrkanden. Det första är ett förslag till tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med ett lagförslag som innebär ett återinförande av den s.k. 100-dagarsregeln. Regeln skulle ge en arbetssökande rätt att under de 100 första dagarna begränsa sitt sök område till lämpliga arbeten inom sitt yrke och i närområdet. Det andra är ett förslag till tillkännagivande till regeringen om att se över försäkringens regelverk när det gäller den nuvarande begränsningen att en sökande endast kan få ersättning på deltid i 75 ersättningsdagar. Utskottsmajoriteten anser att villkoren för arbetslöshetsersättning till deltidsarbetslösa bör bli generösare bl.a. med hänvisning till att det inte ska straffa sig för en arbetssökande att acceptera ett arbete på deltid. Regeringen uppmanas återkomma till riksdagen i frågan.

Med anledning av dessa tillstyrkanden beslutade utskottet den 12 april 2011 att bereda finansutskottet möjlighet att yttra sig i enlighet med bestämmelserna i 4 kap. 8 § första stycket andra meningen riksdagsordningen. Även finansutskottets majoritet tillstyrkte i sitt yttrande arbetsmarknadsutskottets aviserade beslut. Mot detta lämnade företrädarna för Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna i finansutskottet en avvikande mening.

I arbetsmarknadsutskottet reserverar sig företrädarna för Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna mot utskottsmajoritetens ställningstagande på dessa två punkter.

Från företrädare för Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet finns totalt fyra reservationer och tre särskilda yttranden på övriga punkter.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning	7
Utskottets överväganden	8
Utredning om arbetslöshetsförsäkringen	12
Administration av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	15
Villkoren för Alfakassan	17
Allmänna villkor för ersättning i arbetslöshetsförsäkringen	19
Studerandevillkoret	21
Arbetslöshetsersättning för deltidsarbetslösa	22
Arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen	24
Arbetslöshetsersättning vid arbete i ett annat land	26
Arbetslöshetsförsäkringen och förtroendevalda	28
Arbetslöshetsersättning för egenanställda och anställda i sociala företag	30
Arbetslöshetsförsäkringen och familjehem	33
Reservationer	34
1. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (V)	34
2. Administration av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd, punkt 2 (S, V)	37
3. Allmänna villkor för ersättning i arbetslöshetsförsäkringen, punkt 4 (M, FP, C, KD)	38
4. Arbetslöshetsersättning för deltidsarbetslösa, punkt 6 (M, FP, C, KD)	40
5. Arbetslöshetsförsäkringen och förtroendevalda, punkt 9 (S, V)	43
6. Arbetslöshetsersättning för egenanställda och anställda i sociala företag, punkt 10 (MP)	44
Särskilda yttranden	45
1. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (S)	45
2. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (MP)	47
3. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (SD)	48
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	50
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	50
<i>Bilaga 2</i>	
Finansutskottets yttrande	54

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen

Riksdagen avslår motion

2010/11:A387 av Josefin Brink m.fl. (V).

Reservation 1 (V)

2. Administration av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:A283 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S) yrkande 2,

2010/11:A285 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S) yrkande 2 och

2010/11:A295 av Christina Karlsson och Eva Sonidsson (båda S).

Reservation 2 (S, V)

3. Villkoren för Alfabassan

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:A267 av Staffan Danielsson och Fredrick Federley (båda C) yrkandena 1–4 och

2010/11:A268 av Staffan Danielsson (C).

4. Allmänna villkor för ersättning i arbetslöshetsförsäkringen

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som ger arbetslösa rätt att begränsa sitt arbetssökande under de första 100 dagarna. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:A379 av Hannah Bergstedt m.fl. (S).

Reservation 3 (M, FP, C, KD)

5. Studerandevillkoret

Riksdagen avslår motion

2010/11:A330 av Clas-Göran Carlsson m.fl. (S).

6. Arbetslöshetsersättning för deltidsarbetslösa

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen ser över arbetslöshetsförsäkringens regelverk i fråga om deltidsbegränsningen så att det inte diskriminerar deltidsarbetslösa och återkommer till riksdagen i frågan. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:A279 av Hannah Bergstedt och Karin Åström (båda S) och avslår motionerna

2010/11: A227 av Helén Pettersson i Umeå och Katarina Köhler (båda S),

2010/11:A277 av Eva-Lena Jansson (S) yrkande 2 och

2010/11: A339 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Mattias Jonsson (båda S) yrkande 5.

Reservation 4 (M, FP, C, KD)

7. Arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:A218 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S) och

2010/11:A220 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S).

8. Arbetslöshetsersättning vid arbete i ett annat land

Riksdagen avslår motion

2010/11:Sf310 av Otto von Arnold (KD) yrkande 2.

9. Arbetslöshetsförsäkringen och förtroendevalda

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:A224 av Jörgen Hellman m.fl. (S),

2010/11:A273 av Eva-Lena Jansson och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkandena 1 och 2,

2010/11:A281 av Helene Petersson i Stockaryd (S) och

2010/11:A326 av Eva Sonidsson och Ingemar Nilsson (båda S).

Reservation 5 (S, V)

10. Arbetslöshetsersättning för egenanställda och anställda i sociala företag

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:N421 av Ulf Holm m.fl. (MP) yrkande 21 och

2010/11:A291 av Hans Rothenberg och Maria Plass (båda M).

Reservation 6 (MP)

11. Arbetslöshetsförsäkringen och familjehem

Riksdagen avslår motion

2010/11:A263 av Elin Lundgren (S).

Stockholm den 17 maj 2011

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Ylva Johansson (S), Maria Plass (M), Raimo Pärssinen (S), Katarina Brännström (M), Maria Stenberg (S), Gustav Nilsson (M), Patrik Björck (S), Hans Backman (FP), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S), Hanif Bali (M), Sven-Olof Sällström (SD), Josefin Brink (V), Abir Al-Sahlani (C), Penilla Gunther (KD) och Esabelle Dingizian (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas 26 motionsyrkanden som väcktes under allmänna motionstiden hösten 2010 och som avser allmänna frågor om arbetslöshetsförsäkringen. En utredning om den framtida arbetslöshetsförsäkringen, villkoren för rätt till ersättning och ersättningen till deltidsarbetslösa är några av de frågor som behandlas i betänkandet. Andra frågor rör bl.a. arbetslöshetsersättning vid arbete i ett annat land och arbetslöshetsersättning till förtroendevalda.

I anslutning till beredningen av ärendet har information lämnats till utskottet av professor Bertil Holmlund, Uppsala universitet och Långtidsutredningen 2011, om bilaga 10 i Långtidsutredningen 2011 *Deltidsarbetslöshet och arbetslöshetsförsäkring i Sverige*.

Med anledning av att utskottet avsåg att tillstyrka två motionsyrkanden beslutade utskottet den 14 april 2011 att bereda finansutskottet möjlighet att yttra sig, i enlighet med bestämmelserna i 4 kap. 8 § första stycket andra meningen riksdagsordningen. Det begärdes in beräkningsunderlag över de finansiella effekterna av de aviserade besluten. Sådana underlag inkom från Arbetsmarknadsdepartementet respektive riksdagens utredningstjänst.

Utskottsmajoriteten fann vid sammanträdet den 26 april 2011 att det inte fanns några relevanta beräkningar att överlämna till finansutskottet. Mot detta beslut anmälde en minoritet bestående av företrädarna för Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna en avvikande mening i vilken de inkomna beräkningsunderlagen inkluderades och därmed överlämnades till finansutskottet.

Finansutskottet tillstyrkte i sitt yttrande 2010/11:FiU5y (bilaga 2 i detta betänkande) arbetsmarknadsutskottets aviserade beslut. Mot detta lämnade företrädarna för Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna i finansutskottet en avvikande mening.

Motionsyrkandena refereras i det följande utan angivande av årtal (2010/11).

Utskottets överväganden

Allmän bakgrund

Nuvarande regelverk

Arbetslöshetsförsäkring består av en grundförsäkring och en inkomstbortfallsförsäkring. Försäkring regleras huvudsakligen i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring, förkortad ALF. Ersättning enligt grundförsäkringen lämnas till den som uppfyller ett arbetsvillkor men som inte är medlem i en arbetslöshetskassa eller som varit medlem mindre än tolv månader. Ersättning enligt inkomstbortfallsförsäkringen lämnas till den som uppfyller ett arbetsvillkor och som varit medlem i eller ansluten till en arbetslöshetskassa i minst tolv månader. För både grundförsäkringen och inkomstbortfallsförsäkringen gäller att grundvillkoren ska vara uppfyllda, vilket bl.a. innebär att personen ska vara arbetslös, anmäld hos Arbetsförmedlingen och beredd att ta ett erbjudet lämpligt arbete. Arbetslöshetsförsäkringen omfattar både arbetstagare och företagare.

Arbetslöshetsförsäkringen hanteras av ett antal ekonomiska föreningar, arbetslöshetskassor eller a-kassor, som utgör privaträttsliga subjekt och som försäkrar förvärvsarbetande inom i stort sett alla yrken och branscher, både företagare och anställda. Arbetslöshetskassornas verksamhet regleras huvudsakligen i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor, förkortad LAK. För närvarande finns det 31 arbetslöshetskassor. Medlemskapet i en arbetslöshetskassa är frivilligt och öppet för alla som har ett arbete inom arbetslöshetskassans verksamhetsområde. En arbetslöshetskassa ska ta ut medlemsavgifter som i förening med andra inkomster får antas täcka kassans förvaltningskostnader och betalningen av finansieringsavgifter och arbetslöshetsavgifter. Dessa avgifter ska kassan betala in till staten. Nivån på dessa avgifter är beroende av den genomsnittligt utbetalade dagpenningen i kassan och kassans utbetalningar av inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning.

Huvudsakliga förändringar under senare år

Arbetslöshetsförsäkringens regelverk har under de senaste åren genomgått ett antal förändringar. Nedan ges en kort sammanfattning av de huvudsakliga förändringarna vad gäller försäkringens utformning.

Villkor för ersättning

Från och med den 1 januari 2007 skärptes arbetsvillkoret på så sätt att det enligt huvudregeln ska krävas 80 i stället för 70 timmars arbete per månad i 6 månader under en ramtid på 12 månader. Möjligheten att kvalificera sig för arbetslöshetsersättning genom studier, studerandevillkoret, avskaffades.

Den 2 juli 2007 avskaffades den generella rätten för en sökande att under de 100 första dagarna i en ersättningsperiod begränsa sig till att söka lämpliga arbeten inom sitt yrke och i närområdet (100-dagarsregeln). Skälig hänsyn ska dock även fortsättningsvis tas till den sökandes förutsättningar och andra personliga förhållanden.

Våren 2009 beslutades att det under 2009 skulle räcka med 6 i stället för 12 månaders medlemskap i en a-kassa för att ersättning ska kunna lämnas.

Ramtid och överhoppningsbar tid

Den 1 januari 2007 begränsades huvudregeln om den s.k. överhoppningsbara tiden som möjliggör kvalificering för ersättning med arbete som ligger längre bort i tiden än 12 månader från 7 till 5 år.

Enligt tidsbegränsade regler för perioden den 1 januari 2010–31 januari 2013 utökades den överhoppningsbara tiden för personer som varit långvarigt sjukfrånvarande från 5 till 10 år.

Sedan den 1 januari 2010 räknas mottagande av barn i familjehem som överhoppningsbar tid i försäkringen om uppdraget varit av sådan omfattning att den sökande varit tvungen att på heltid avstå från förvärvsarbete.

Från och med den 31 januari 2011 får tid med rätt till s.k. etableringsersättning till nyanlända invandrare också räknas som överhoppningsbar tid. Arbetslöshetsersättning kan inte lämnas till den som har rätt till etableringsersättning.

Karenstid, ersättningsperiodens längd och ersättningsgrad

En successiv nedtrappning av ersättningsgraden infördes den 5 mars 2007. Ersättning lämnas med 80 % av tidigare förvärvsinkomster, upp till ett visst högsta belopp, under de 200 första ersättningsdagarna. Därefter lämnas ersättning med 70 %. Det beslutades också att dagar med aktivitetsstöd ska jämföras med ersättningsdagar när det bestäms med vilken procentsats ersättning ska lämnas.

Sedan den 2 juli 2007 kan arbetslöshetsersättning lämnas under längst 300 dagar. För en sökande som dag 300 i ersättningsperioden är förälder till barn under 18 år lämnas dock ersättning under längst 450 dagar. Den tidigare möjligheten till förlängning av ersättningsperioden till längst 600 dagar togs bort.

Sedan den 1 oktober 2007 samordnas beräkningen av ersättningsdagar inom arbetslöshetsförsäkringen med dagar då en sökande får aktivitetsstöd vid beräkning av ersättningsperiodens längd.

Genom en förordningsändring ändrades fr.o.m. den 7 april 2008 reglerna om ersättning till deltidsarbetslösa. För veckor då en person utför eller deklarerar deltidsarbete lämnas arbetslöshetsersättning under sammanlagt längst 75 ersättningsdagar inom en ersättningsperiod. Resterande ersättningsdagar i perioden får endast användas för veckor då personen inte utför eller deklarerar något arbete.

Den 7 juli 2008 utökades karenstiden från 5 till 7 dagar.

Vissa socialförsäkringsförmåner beaktas fr.o.m. den 1 juli 2009 vid beräkning av arbetslöshetsersättning till personer som varit tillfälligt eller delvis frånvarande från arbetet före arbetslösheten. Beräkningen av ersättningsperiod och ramtid för den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program med aktivitetsstöd ändrades också.

Normalarbetstid

Beräkningen av normalarbetstiden ändrades fr.o.m. den 1 januari 2007 så att den grundas på den genomsnittliga arbetstiden under hela ramtiden i stället för arbetstiden i det arbete som innebär att arbetsvillkoret uppfylls.

Vissa socialförsäkringsförmåner beaktas fr.o.m. den 1 juli 2009 vid beräkning av normalarbetstid.

Företagare

Den 5 juli 2010 infördes ett nytt företagarbegrepp i arbetslöshetsförsäkringen som kopplades till inkomstskattelagen (1999:1229). Det innebär att den verksamhet som bedrivs ska vara varaktig och självständig och drivas med vinstsyfte. Dessutom ska personen för att betraktas som företagare ha utfört arbete i och ha ett väsentligt inflytande över verksamheten.

Utökade möjligheter gavs också till tillfälligt uppehåll i näringsverksamheten. Tydligare regler infördes för sammanläggning av inkomster från näringsverksamhet och anställning. Den som bedriver näringsverksamhet vid sidan om en heltidsanställning eller ett företagande på heltid får denna sidoverksamhet godkänd som bisyssla oavsett hur stora inkomster den genererar.

Den s.k. dagsförtjänsten får för företagare baseras på den inkomst från verksamheten som framgår av den senaste taxeringen. Om det är mer förmånligt kan dagsförtjänsten i stället grundas på den genomsnittliga inkomsten från verksamheten under de två år som föregår inkomståret i den senaste taxeringen. En företagare som lägger ned verksamheten inom 24 månader från det att den startades kan få sin ersättning baserad på inkomster av en tidigare anställning.

Medlemskap i a-kassa och försäkringens finansiering

Den 1 januari 2007 infördes, som ett led i att öka graden av egenfinansiering i försäkringen, en förhöjd finansieringsavgift till staten som i sin tur påverkade medlemmarnas avgift.

Den förhöjda finansieringsavgiften ersattes fr.o.m. den 1 juli 2008 med en arbetslöshetsavgift. Denna avgift ska betalas för varje kalendermånad och motsvara 33 % av den inkomstrelaterade arbetslöshetsersättning som arbetslöshetskassan har betalat ut under månaden. De begränsningsregler som tidigare införts för en arbetslöshetskassas uttag av medlemsavgifter för att täcka den förhöjda finansieringsavgiften beslutades gälla även för arbetslöshetsavgiften. Det innebär bl.a. att en arbetslöshetskassa inte får ta ut medlemsavgift för att täcka arbetslöshetsavgiften av medlemmar som är arbetslösa och inte heller ta ut sådan medlemsavgift med mer än 300 kr per månad av övriga medlemmar. Definitionen av vem som i detta sammanhang ska betraktas som arbetslös – och som därmed inte behöver betala medlemsavgift som avser att täcka arbetslöshetsavgiften – utvidgades också till att bl.a. gälla personer som får sjukpenning, aktivitetsersättning och tidsbegränsad sjukersättning.

Den 1 juli 2009 togs kraven på aktuellt arbete respektive viss arbetad tid för rätt till inträde i en arbetslöshetskassa bort. Samtidigt reducerades arbetslöshetsavgiften med 50 kr per ej arbetslös medlem och månad.

Ett alternativt medlemsvillkor infördes den 1 januari 2010 för personer som varit långvarigt sjukfrånvarande och utträtt ur arbetslöshetskassan under perioden fr.o.m. den 16 oktober 2006 t.o.m. den 30 september 2009 och sedan återinträtt i en kassa mellan den 1 september 2009 och den 31 december 2010. Det beslutades också att föreskrifter ska kunna meddelas om viss schablonberäkning av de villkor för rätt till ersättning som får gälla för denna grupp.

Utredning om arbetslöshetsförsäkringen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser att Vänsterpartiets motion om en separat utredning av arbetslöshetsförsäkringen bör avslås av riksdagen. Utskottet står bakom de förändringar av arbetslöshetsförsäkringen som har genomförts de senaste åren och avvisar motionens förslag att återgå till tidigare regelverk. Utskottet hänvisar också till den sittande Parlamentariska socialförsäkringsutredningen och lyfter fram fördelarna med utredningens mandat att behandla arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen i ett sammanhang.

Jämför reservation 1 (V) och särskilda yttrandena 1 (S), 2 (MP) och 3 (SD).

Bakgrund

Regeringen beslutade den 29 april 2010 om direktiv (dir. 2010:48) till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över de allmänna försäkringarna vid sjukdom och arbetslöshet. Kommittén har antagit namnet Parlamentariska socialförsäkringsutredningen (nedan kallad socialförsäkringsutredningen).

Av direktiven framgår bl.a. att utredningen ska överväga förändringar som kan leda till mer hållbara sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar. De förändringar som kan bli aktuella ska även bidra till en långsiktigt ökad sysselsättning och därmed långsiktigt hållbara statsfinanser. Samspelet mellan sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna ska belysas. Även samspelet mellan dessa försäkringar och ekonomiskt bistånd och aktivitetsstöd ska klarläggas. Dessutom ska samspelet mellan de allmänna, de kollektivavtalade och de privata försäkringarna belysas. Utredningen ska även analysera och pröva möjligheterna att utveckla samhällets stöd för återgång i arbete eller till studier.

Som utgångspunkt för utredningens arbete gäller att sjuk- och arbetslöshetsförsäkringarna ska ge god ekonomisk trygghet och utformas så att arbetslinjen understöds. Båda försäkringarna ska även i fortsättningen ha karaktär av omställningsförsäkringar, samtidigt som den som permanent saknar arbetsförmåga ska ha en tryggad inkomst, som i dag. Försäkringarna ska ha en principiell uppbyggnad som medför att det alltid ska löna sig att arbeta. Sjukförsäkringen ska även i fortsättningen vara allmän och obligatorisk. Kommittén ska i sitt arbete ta sin utgångspunkt i de reformer regeringen genomfört inom sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen. Det är centralt att försäkringarna är transparenta med tydliga tidsgränser för att alla aktörer kring individen ska kunna ge ett gott stöd för återgång till arbete.

Utredningen ska i sina överväganden om en framtida arbetslöshetsförsäkring ha följande utgångspunkter. Arbetslöshetsförsäkringens inkomstrelaterade ekonomiska ersättning ska omfatta alla som förvärvsarbetar och uppfyller arbetsvillkoret. För att en person ska få arbetslöshetsersättning ska även grundvillkoren vara uppfyllda, vilket innebär att personen ska vara arbetslös, anmäld hos Arbetsförmedlingen samt beredd att ta ett erbjudet lämpligt arbete. Kommittén ska utgå från att den nuvarande formen med ett högsta belopp för ersättning och avtrappning av ersättningen under en ersättningsperiod ska bestå.

Kommitténs arbete ska slutredovisas i sin helhet senast den 15 maj 2013.

Motionen

Vänsterpartiet anser i motion A387 att regeringen snarast bör lyfta ut arbetslöshetsförsäkringen ur socialförsäkringsutredningen och tillsätta en separat utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring, med utgångspunkt i vad som anförs i motionen. I motionen lyfts vissa frågor fram som viktiga utgångspunkter för en sådan utredning, bl.a. att bevara det frivilliga a-kassemedlemskapet samt solidarisk finansiering av arbetslöshetsförsäkringen genom att avskaffa arbetslöshetsavgiften och införa ett utjämnings-system för a-kassornas administrationskostnader. Vänsterpartiet vill också att utredningen ser över villkoren för ersättning i form av bl.a. arbets- och medlemsvillkor som är bättre anpassade till en arbetsmarknad med många visstidsanställningar, återinfört studerandevillkor, borttagande av begränsningen av den överhoppningsbara tiden, förenklade regler för beräkning av normalarbetstid och dagpenning, mindre strikta villkor för inkomstrelaterad ersättning och avskaffande av deltidsbegränsningen. Utredningen bör också överväga ett höjt och indexerat tak för arbetslöshetsförsäkringens dagpenning, en höjning av den lägsta dagpenningen och ett höjt grundbelopp i aktivitetsstödet.

Utskottets ställningstagande

Allmänt om de genomförda förändringarna av arbetslöshetsförsäkringen

Vänsterpartiet upprepar i motion A387 sitt förslag från tidigare riksmöten om en utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring. I sak kan utskottet återigen, liksom senast i betänkande 2009/10:AU2, konstatera att förslagen i Vänsterpartiets motion i stora delar skulle innebära ett återställande av de förändringar som genomförts av alliansregeringen för att stärka arbetslöshetsförsäkringens roll som omställningsförsäkring, vilket utskottet motsätter sig av flera skäl.

Arbetsmarknadspolitikens mål är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Att arbetslöshetsförsäkringen fungerar som en omställningsförsäkring är en central del i detta. Omfattande reformer har genomförts i arbetslöshetsförsäkringen sedan alliansregeringen tillträdde hösten 2006. De har varit en del av den större helhet som Alliansens jobbpolitik, byggd på arbetslinjen, utgör. Där ingår också bl.a. jobbskatteavdragen och de sänkta arbetsgivaravgifterna för unga, som tillsammans med förändringarna i arbetslöshetsförsäkringen har gjort att det lönar sig bättre att arbeta och har blivit mer lönsamt för företagen att anställa.

Utskottet tar avstånd från den negativa bild som Vänsterpartiet tecknar av regeländringarna och effekterna av dem. Reformeringen av arbetslöshetsförsäkringen har syftat till att bidra till en varaktigt högre sysselsättning genom att öka sökaktiviteten och sannolikheten att acceptera ett jobbberbudande. Detta har skett med insikten om de negativa konsekvenser som arbetslösheten har för såväl den enskilde som samhället.

Vänsterpartiet lägger i motion A387 fram omfattande förslag till förändringar i försäkringen. Vissa av dem är en del av partiets budgetförslag för 2011, andra är mer långsiktiga. Gemensamt för samtliga förslag är att de skulle öka utgifterna för försäkringen. Gemensamt för de mer långsiktiga förslagen är också att partiet inte presenterar några uppskattningar av vilka kostnaderna skulle bli, än mindre några idéer om hur en finansiering skulle kunna ske. För dem som engagerar sig i försäkringens utformning borde det vara känt att även till synes begränsade regeländringar till de försäkrades förmån vanligen medför betydande utgiftsökningar. Enligt utskottets mening bör förslag om förändringar i försäkringen för att betraktas som seriösa också ha analyserats med avseende på hur de förhåller sig till att försäkringen ska vara en omställningsförsäkring. Detta saknas i Vänsterpartiets motion.

För utskottet är det mycket angeläget att alla som arbetar och uppfyller villkoren för försäkringen också ska ha ett gott skydd vid arbetslöshet. Utskottet välkomnar därför de regelförändringar som genomförts för att stimulera till ökat medlemskap i arbetslöshetskassorna, exempelvis sänkningen av arbetslöshetsavgiften, det slopade s.k. inträdesvillkoret för att bli medlem i en a-kassa och den tillfälliga förändring av medlemsvillkoret som medförde att en medlem snabbare kunde få inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning. Enligt statistik som Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) tillhandahåller på sin webbplats har arbetslöshetskassornas medlemsutveckling också haft en positiv trend sedan fjärde kvartalet 2008. I absoluta tal har medlemsantalet stigit med över 60 000 personer mellan september 2008 och januari 2011. Utskottet anser emellertid att det vore önskvärt om ännu fler förvärvsarbetande var berättigade till en trygg inkomstförsäkring vid arbetslöshet. Därför ser utskottet det som mycket positivt att en av utgångspunkterna för socialförsäkringsutredningens

arbete är att den framtida arbetslöshetsförsäkringens inkomstrelaterade ekonomiska ersättning ska omfatta alla som förvärvsarbetar och uppfyller arbetsvillkoret.

Frågan om en separat utredning om arbetslöshetsförsäkring

När det gäller frågan om en separat utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring kan utskottet konstatera att direktiven till socialförsäkringsutredningen – där Vänsterpartiet är representerat – på många punkter svarar mot den typ av frågeställningar som partiet vill ha utredda.

Utskottet kan emellertid inte se värdet av att bryta ut frågor som rör arbetslöshetsförsäkring ur den sittande utredningens mandat. Tvärtom ser utskottet betydande fördelar med att de allmänna försäkringarna vid sjukdom och arbetslöshet behandlas i ett sammanhang. Därigenom kan samspillet mellan dessa försäkringar, och mellan dem och andra stödsystem i samhället, belysas tydligare. Utredningen har också med det givna mandatet goda möjligheter att pröva eventuella för- och nackdelar med en harmonisering av försäkringarna. En sammanhållen utredning underlättar också regeringens ambition att se över möjligheten att skapa ett enhetligt inkomstbegrepp för de olika trygghetssystemen. Ett enhetligt inkomstbegrepp ska enligt utredningens direktiv syfta till att underlätta kontrollen men även öka rättssäkerheten och förbättra andelen korrekta utbetalningar.

Sammanfattningsvis gör utskottet bedömningen att motion A387 (V) bör avslås.

Administration av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om hur arbetslöshetsersättningen respektive aktivitetsstödet ska administreras med hänvisning bl.a. till det pågående utredningsarbetet.

Jämför reservation 2 (S, V).

Bakgrund

Arbetslöshetsersättningen hanteras och betalas ut av arbetslöshetskassorna. För närvarande finns det 31 självständiga arbetslöshetskassor.

Deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program ger som huvudregel rätt till aktivitetsstöd. Aktivitetsstöd utbetalas från Försäkringskassan. Om en person uppfyller villkoren för rätt till arbetslöshetsersättning beräknas aktivitetsstödet på basis av ersättningen från arbetslöshetsförsäkring. Om

personen inte har rätt till arbetslöshetsersättning får han eller hon en lägsta nivå av aktivitetsstöd. Dagar med aktivitetsstöd samordnas med dagpenning enligt arbetslöshetsförsäkringen.

Motionerna

I de likalydande motionerna *A283 yrkande 2* och *A285 yrkande 2* framför *Phia Andersson och Hans Olsson (båda S)* att arbetslöshetsförsäkringen även i fortsättningen bör administreras av fackförbunden. I motion *A295* av *Christina Karlsson och Eva Sonidsson (båda S)* föreslås det att även aktivitetsstödet ska administreras av arbetslöshetskassorna, då det bl.a. skulle medföra snabbare beslut och färre felaktiga utbetalningar.

Utskottets ställningstagande

Frågan om hur arbetslöshetsförsäkringen ska administreras, som uppmärksammas i motionerna *A283 yrkande 2 (S)* och *A285 yrkande 2 (S)*, omfattas av direktiven till socialförsäkringsutredningen. Utredningen ska pröva alternativa organisationsformer för en framtida, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Samtidigt framhålls det i direktiven att fördelarna med det nuvarande systemet – framför allt arbetslöshetskassornas branschkunskap och den lägre graden av felaktiga utbetalningar i arbetslöshetsförsäkringen jämfört med i övriga stora trygghetssystem – bör tas till vara.

Utskottet noterar att enligt en rapport från samverkansuppdraget mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen som Ekonomistyrningsverket (ESV) genomfört uppskattas andelen felaktiga utbetalningar av arbetslöshetsersättning 2009 till 2,6 %, motsvarande ca 498 miljoner kronor. Av dessa bedöms 0,8 procentenheter bero på oavsiktliga fel från myndigheten (i detta fall arbetslöshetskassorna). Detta kan jämföras med att andelen felaktiga utbetalningar uppskattas till exempelvis 14,4 % för aktivitetsstöd (varav 5,0 procentenheter myndighetsfel), 13,6 % för sjukpenning (varav 6,0 procentenheter myndighetsfel) och 6,9 % för sjuk- och aktivitetsersättning (varav 2,2 procentenheter myndighetsfel).

Målet att utforma en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring gör det enligt utskottets mening naturligt för socialförsäkringsutredningen att noga genomlysna frågan om hur försäkringen bör administreras i framtiden. Utskottet anser det mot bl.a. den redovisade bakgrunden väl övervägt att regeringen givit utredningen i uppdrag att beakta fördelarna med nuvarande system när man ska ta ställning till alternativa organisationsformer.

När det gäller förslaget i motion *A295 (S)* om att a-kassorna ska överta administrationen av aktivitetsstödet kan utskottet konstatera att motsvarande förslag har behandlats och avstyrkts tidigare av utskottet, bl.a. i betänkande 2008/09: AU2 (s. 70 f.). Där fanns en redogörelse för de offentliga utredningar som hade gjorts i frågan under de senaste 10 åren. Utskottet kan nu konstatera att utredningarna ännu inte resulterat i någon förändring. Utskottet bedömer det inte som aktuellt att föra över fler myn-

dighetsuppgifter till arbetslöshetskassorna och noterar att något explicit uppdrag till socialförsäkringsutredningen inte givits i denna fråga. I uppdraget ingår emellertid – förutom att pröva *arbetslöshetsförsäkringens* framtida organisering – dels att analysera samspelet mellan aktivitetsstödet och andra sociala förmåner, dels att analysera samhällets samlade insatser för rehabilitering genom organisations- och strukturförändringar, varför det inte kan uteslutas att frågan om aktivitetsstödet administration ändå kommer att ägnas viss uppmärksamhet.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna A283 *yrkande 2 (S)*, A285 *yrkande 2 (S)* och A295 *(S)*.

Villkoren för Alfakassan

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om villkoren för Alfakassan, bl.a. med hänvisning till det förbättrade läget för kassan i fråga om exempelvis kortare genomströmningstider för ersättningsärenden.

Bakgrund

Arbetslöshetskassan Alfa (Alfakassan) startade sin verksamhet den 1 januari 1998 och bildades av bl.a. Arbetslöshetskassornas Samorganisation (nedan kallad SO) för att vara ett komplement till övriga a-kassor på arbetsmarknaden. Alfakassan ansluter personer som kan vara anställda eller företagare ur alla yrkesgrupper. Förutom att betala ut grund- och inkomstrelaterad ersättning till anslutna har Alfakassan också uppdraget att betala ut grundersättning till dem som inte är medlemmar i någon a-kassa.

Motionerna

I motion A268 av *Staffan Danielsson (C)* föreslås ett statligt huvudmannaskap för Alfakassan. Motionären anser att det faktum att SO är huvudman för Alfakassan innebär att den inte är i verklig mening fristående från de fackliga arbetslöshetskassorna. Ett snarlikt krav framförs i motion A267 *yrkande 1* av *Staffan Danielsson och Fredrick Federley (båda C)*. I motionen argumenteras det även för att avgiften för medlemskap i Alfakassan ska vara lägre än i dag (*yrkande 2*), att kassans kundservice måste förbättras kraftigt (*yrkande 3*) och att utbetalningar måste ske lika snabbt som hos de effektivaste fackliga kassorna (*yrkande 4*).

Utskottets ställningstagande

I motionerna A267 (C) och A268 (C) uttalas kritik mot vissa förhållanden som gäller Alfakassan. Liknande motionssynpunkter har tidigare behandlats av utskottet, senast i betänkande 2009/10:AU2.

Av budgetpropositionen för 2011 framgår att totalt 42 600 personer fick ersättning från Alfakassan under 2009, varav 17 400 personer var anslutna och 25 200 inte var anslutna till kassan. Antalet anslutna ersättningstagare ökade med 36 % och icke anslutna med 5 % mellan 2008 och 2009. Ökningen av antalet ersättningstagare var en konsekvens av den högre arbetslösheten. Av IAF:s årsredovisning för 2009 framgår att inflödet av nya ersättningstagare till Alfakassan mer än fördubblades mellan september 2008 och april 2009. Av årsredovisningen framgår också att det stora inflödet av ansökningar om ersättning under den senare delen av 2008 och inledande kvartalen 2009 medförde en stor belastning på Alfakassan. Förklaringen till detta är, enligt IAF, främst att Alfakassan har avtal med staten om att administrera utbetalningar av arbetslöshetsersättning till dem som uppfyller ett arbetsvillkor men inte är medlemmar i en arbetslöshetskassa. Av dessa är många sökande endast berättigade till grundersättning.

Av IAF-rapporten *Arbetslöshetskassornas åtgärder under 2010 för att minska genomströmningstiderna* (IAF 2011:5) framgår att Alfakassan hanterar en betydande andel av det totala antalet grundbeloppsärenden. Under 2010 uppgick denna andel till 59 % under det första halvåret och 53 % under det andra. Utskottet kan konstatera att grundbeloppsärenden generellt har längre genomströmningstider än ärenden som gäller inkomstrelaterad ersättning, eftersom de sökande normalt sett har en svagare koppling till arbetsmarknaden och därmed ofta har svårare att dokumentera sin rätt till ersättning. Det är därmed enligt utskottets mening förklarligt att genomströmningstiderna i Alfakassan blev längre i och med det kraftiga inflödet av arbetssökande som den ekonomiska krisen medförde.

Utskottet kan ur den nyss nämnda IAF-rapporten emellertid också utläsa att genomströmningstiden för grundbeloppsärenden vid Alfakassan halverades mellan andra halvåret 2009 och andra halvåret 2010 från 20 till 10 veckor. Av statistik för januari och februari 2011 som är tillgänglig på IAF:s webbplats framgår att trenden med förkortade genomströmningstider tycks fortsätta, såväl för Alfakassans grundbeloppsärenden som för ärenden om inkomstrelaterad ersättning. Även om genomströmningstiderna fortfarande inte är helt tillfredsställande ser utskottet utvecklingen som mycket positiv.

Frågan bör enligt utskottets mening åtminstone delvis ses i ljuset av de åtgärder som Alfakassan vidtagit för att komma till rätta med den problematiska situation som uppstått genom det stora inflödet av sökande. En sådan åtgärd gäller personalsituationen. Enligt IAF har Alfakassan genomfört den största rekryteringen och den mest omfattande utbildningsinsatsen av alla a-kassorna. Under 2009 utökades personalstyrkan med närmare 70 %, från 150 till 250 medarbetare. IAF:s undersökning visar att en

majoritet av företrädare för arbetslöshetskassorna anser rekrytering av personal vara den enskilt viktigaste eller mest betydelsefulla åtgärden för att förkorta genomströmningstiderna. Av IAF-rapporten framgår också att Alfakassans företrädare uppger att arbetslöshetskassans nya sätt att metodiskt arbeta med ärendekön har varit särskilt betydelsefullt för att förkorta genomströmningstiden, vid sidan om den omfattande rekryteringen.

Avgiften är för närvarande 297 kr per månad för den som är ansluten till Alfakassan. Av budgetpropositionen för 2011 framgår att den administrativa avgift som Alfakassan är skyldig att ta ut av den som inte är ansluten har varierat kraftigt under 2009 och 2010 och för närvarande ligger på 24 kr per hel ersättningsdag, vilket motsvarar ca 528 kr per månad.

Utskottet noterar att avgiften för en enskild som får ersättning och inte är ansluten ligger betydligt över medlemsavgiften i samtliga a-kassor. Dessutom berättigar betalningen av denna avgift inte till inkomstrelaterad ersättning. Utskottet kan konstatera att den arbetsökande därmed själv kan förbättra sin situation avsevärt genom att ansluta sig till eller bli medlem i en a-kassa. Därutöver bedömer utskottet att frågan om avgifter, liksom motionernas mer principiella frågeställningar om Alfakassans ställning m.m., kommer att kunna prövas vidare inom ramen för socialförsäkringsutredningen.

Utskottet anser inte att motionerna A267 (C) yrkandena 1–4 och A268 (C) bör leda till någon vidare åtgärd och avstyrker dem.

Allmänna villkor för ersättning i arbetslöshetsförsäkringen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker ett motionsyrkande om återinförande av den s.k. 100-dagarsregeln, bl.a. med hänvisning till att den arbetslöse därmed får ekonomiska förutsättningar att söka efter ett lämpligt arbete som motsvarar hans eller hennes utbildningsnivå och kompetens.

Jämför reservation 3 (M, FP, C, KD).

Bakgrund

Som grundregel för att få rätt till ersättning vid arbetslöshet krävs enligt 9 § ALF bl.a. att en sökande är arbetsför och oförhindrad att åta sig arbete minst 3 timmar varje arbetsdag och i genomsnitt minst 17 timmar i veckan, är beredd att anta ett erbjudet lämpligt arbete som motsvarar hans eller hennes arbetsutbud, är anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen och aktivt söker arbete.

Rätten för en arbetssökande att under de 100 första dagarna begränsa sitt sökområde till lämpliga arbeten inom sitt yrke och i närområdet (den s.k. 100-dagarsregeln) upphörde att gälla den 2 juli 2007.

Motionen

Hannah Bergstedt m.fl. (S) efterlyser i motion A379 ett humanare regelverk i arbetslöshetsförsäkringen. De krav som ställs i den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen på att arbetssökande från första dagen ska söka arbete i hela landet skapar stress hos människor som redan befinner sig i en utsatt situation.

Utskottets ställningstagande

Arbetslöshetsförsäkringen är till för att ge trygghet i en omställningsprocess. Den ger en möjlighet att ha en försörjning under en period utan arbete och att kunna fortsätta sitt liv med fokus på att bli anställningsbar och att hitta ett arbete.

Utskottet kan konstatera att det under de gångna åren har skett stora förändringar i arbetslöshetsförsäkringen och tillämpningen av reglerna för att kunna få ersättning.

Tidigare fanns en möjlighet för en arbetslös att under de första 100 dagarna begränsa sitt arbetssökande till lämpliga arbeten inom sitt yrke och i närområdet. I dag ställs krav på att den arbetssökande ska vara beredd att söka arbete i hela landet från första dagen. Detta gör att förutsättningarna för att söka efter ett lämpligt arbete som motsvarar den sökandes utbildningsnivå och kompetens har blivit sämre. Enligt utskottets mening måste regelverket vara utformat så att arbetslösa matchas till rätt jobb.

Utskottet vill understryka att en väl fungerande arbetslöshetsförsäkring är en viktig del av en flexibel och väl fungerande arbetsmarknad. Förmåga till omställning och innovation i näringslivet och på arbetsmarknaden är av avgörande betydelse för att Sverige ska kunna hävda sig väl i den globala konkurrensen.

Utskottet noterar att bl.a. framstående OECD-ekonomer framhåller att en generös arbetslöshetsförsäkring leder till en bättre matchning på arbetsmarknaden genom att den arbetslöse får ekonomiska förutsättningar att söka efter ett lämpligt arbete som motsvarar hans eller hennes utbildningsnivå och kompetens. Det är viktigt att försäkringens regelverk är så utformat att arbetslösa matchas till rätt jobb.

Finansutskottet tillstyrker i sitt yttrande 2010/11:FiU5y till arbetsmarknadsutskottet bl.a. förslaget om en återinförd 100-dagarsregel med motiveringen att det kan bedömas ha positiva konsekvenser för en välfungerande arbetsmarknad och därmed för samhällsekonomin på lång sikt. Finansutskottet tillägger att regeringen när den återkommer med förslag till ändrad lagstiftning bör redovisa förnyade analyser av både de samhälls-

ekonomiska och de statsfinansiella effekterna av förändringen. De statsfinansiella konsekvenserna bör sedan beaktas i den årliga budgetprocessen. Arbetsmarknadsutskottet ansluter sig till finansutskottets bedömning.

Utskottet anser därför att arbetslösa bör ha rätt att begränsa sitt arbetsökande under de första 100 dagarna. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den innebörden.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna, vilket innebär att motion A379 (S) tillstyrks.

Studerandevillkoret

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om återinförande av studerandevillkoret bl.a. med hänvisning till att de förändringar som genomförts bidrar till arbetslöshetsförsäkringens funktion som en omställningsförsäkring.

Bakgrund

Det s.k. studerandevillkoret, varigenom en arbetssökande kunde kvalificera sig för ersättning genom studier, upphörde att gälla den 1 januari 2007.

Motionen

Studenter som inte får ett jobb direkt efter avslutade studier har inget annat ekonomiskt skydd än försörjningsstöd om de inte har rätt till arbetslöshetsersättning, framhålls av *Clas-Göran Carlsson m.fl. (S)* i motion A330. Detta är enligt motionärerna passiviserande, och regeringen bör därför se över behovet av ett studerandevillkor i arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är inte berett att ompröva sina tidigare ställningstaganden (senast i bet. 2009/10:AU2) till motioner som liksom motion A330 (S) förordar ett återinfört studerandevillkor. Avskaffandet av studerandevillkoret är en del i det omfattande reformarbete som allianspartierna genomfört för att omvandla arbetslöshetsförsäkringen till en trygg omställningsförsäkring som gynnar sysselsättning. Utskottet utgår från att detta reformarbete fortsätter inom ramen för socialförsäkringsutredningens arbete.

Med det anförda avstyrker utskottet motion A330 (S).

Arbetslöshetsersättning för deltidarbetslösa

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker ett motionsyrkande om generösare villkor för arbetslöshetsersättning till deltidarbetslösa bl.a. med hänvisning till att det inte ska straffa sig för en arbetssökande att acceptera ett arbete på deltid.

Jämför reservation 4 (M, FP, C, KD).

Bakgrund

Genom en förordningsändring infördes fr.o.m. den 7 april 2008 nya regler för möjligheten att få arbetslöshetsersättning på deltid. För veckor som en person utför eller deklarerar deltidarbete lämnas arbetslöshetsersättning under sammanlagt längst 75 ersättningsdagar inom en ersättningsperiod. Resterande ersättningsdagar i perioden får endast användas för veckor då personen inte utför eller deklarerar något arbete. En ersättningsperiod är längst 300 ersättningsdagar eller längst 450 ersättningsdagar för den som dag 300 är förälder till barn under 18 år.

Motionerna

Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Mattias Jonsson (båda S) framför i motion A339 yrkande 5 att regeringen bör se över regelverket så att arbetslöshetsförsäkringens medlemsvillkor och ersättningsvillkor inte diskriminerar unga och deltidsanställda. De regelverk som finns i arbetslöshetsförsäkringen och socialförsäkringen bygger på att det är tillsvidareanställning på heltid som ger rätt till ersättning, dvs. arbetsvillkor som enligt motionärerna är undantag snarare än regel för unga på arbetsmarknaden.

I motion A279 påtalar *Hannah Bergstedt och Karin Åström (båda S)* att deltidarbetslösa efter de 75 ersättningsdagarna måste välja mellan att stå utan försörjning eller att tacka nej till arbete. Motionärerna vill se en försäkring som fungerar under längre tid för dem som önskar arbeta heltid men inte får den möjligheten.

Eva-Lena Jansson (S) anser i motion A277 yrkande 2 att arbetslöshetsförsäkringens regler när det gäller deltidarbetslösa borde förändras så att antalet ersättningsdagar är desamma som för heltidsarbetslösa. Motionären hänvisar till frågans tydliga genusdimension, då en stor majoritet av de deltidarbetslösa är kvinnor.

Helén Pettersson i Umeå och Katarina Köhler (båda S) anser i motion A227 att arbetslöshetsförsäkringens måste ändras så att den inte straffar den som är arbetslös på deltid utan uppmuntrar till arbete i så stor utsträckning som möjligt. Motionärerna föreslår därför att deltidarbetslöshet räknas per

dag och inte per vecka, så att inte enstaka dagars eller timmars arbete gör att hela veckan avräknas mot de 75 ersättningsdagarna för deltidsarbetslösa.

Utskottets ställningstagande

Ingen är så ofri som den som saknar egen försörjning och arbete, och varje arbetad timme är en angelägen fråga för såväl samhället som individen.

Utskottet kan konstatera att tidsbegränsade anställningar är vanligt förekommande, framför allt inom de branscher där många unga arbetar. Unga har i mycket högre grad tidsbegränsade anställningar än äldre. Arbetsgivare har getts ökad möjlighet att använda s.k. allmänna visstidsanställningar, och antalet visstidsanställda har ökat kraftigt de senaste åren. Den som är tidsbegränsat anställd har långt ifrån samma skydd som den som har en tillsvidareanställning har.

Unga, och framför allt unga kvinnor, är förutom att de ofta har en otrygg anställning också de som arbetar lägst antal timmar. För den enskilda anställda innebär det ofta att det antal timmar han eller hon har kunnat arbeta varje månad varierar avsevärt beroende på om det funnits möjlighet att arbeta fler timmar med s.k. mertid eller inte. Det är också de som är anställda på deltid eller är visstidsanställda som drabbas först när åtstramningar görs på arbetsplatsen; möjligheten att arbeta mertid försvinner och därmed en stor del av månadsinkomsten.

Från och med 2008 får den som arbetar deltid maximalt 75 ersättningsdagar på deltid från arbetslöshetsförsäkringen. Dessa nya regler utsätter enligt utskottets mening människor för orimliga situationer när det efter 75-dagarsperioden inte utbetalas någon ersättning. De tvingas välja mellan att avstå från en stor del av sin försörjning eller att tacka nej till arbete och bli arbetslösa på heltid.

Finansutskottet påpekar i sitt yttrande 2010/11:FiU5y till arbetsmarknadsutskottet att forskarna bakom Långtidsutredningens huvudrapport (SOU 2011:11) kommer fram till att ”det är troligt att det finns välfärdsvinster kopplade till en längre ersättningsperiod för deltidsarbetslösa än vad som är fallet i dag. Sannolikt lönar det sig för lite för de heltidsarbetslösa att ta ett deltidsarbete i nuläget” (s. 180). Liknande slutsatser presenterades den 12 april 2011 för arbetsmarknadsutskottet av professor Bertil Holmlund från Långtidsutredningen 2011.

Finansutskottet framhåller i yttrandet att regeringen när den återkommer till riksdagen med information om ändrade regler också bör redovisa förnyade analyser av både de samhällsekonomiska och de statsfinansiella effekterna av förändringen. De statsfinansiella konsekvenserna bör sedan beaktas i den årliga budgetprocessen. Med anledning av de positiva konsekvenser som bl.a. förslaget om en förändring av deltidsreglerna kan bedö-

mas få för en välfungerande arbetsmarknad och därmed för samhällsekonomin på lång sikt tillstyrker finansutskottet arbetsmarknadsutskottets aviserade förslag.

Utskottet, som instämmer i de bedömningar som finansutskottet gjort, anser att arbetslöshetsförsäkringen måste vara så utformad att arbetslinjen upprätthålls. Det ska inte straffa sig att tacka ja till arbete, på det sätt som blir följderna av den snäva deltidsbegränsningen i försäkringen. Så länge det finns arbetsplatser som endast erbjuder deltid, måste det enligt utskottets mening också finnas en försäkring som fungerar för dem som önskar arbeta heltid men inte får den möjligheten.

Regeringen måste därför se över försäkringens regelverk i detta avseende så att det inte diskriminerar deltidsarbetslösa och återkomma till riksdagen i frågan.

Vad som ovan anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna, vilket innebär att motion A279 (S) tillstyrks.

Arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om bl.a. det s.k. arbetsgivarintyget med hänvisning till att dokumentation av tidigare arbetsförhållanden är nödvändig i nuvarande system för att en arbetssökande ska kunna styrka sin rätt till ersättning.

Bakgrund

Enligt 47 § ALF ska ”till en ansökan om arbetslöshetsersättning fogas intyg av arbetsgivaren om den sökandes arbetsförhållanden samt de uppgifter i övrigt som behövs för bedömning av den sökandes ersättningsrätt” (ett s.k. arbetsgivarintyg). Om ett sådant intyg bara kan skaffas med stora svårigheter, får arbetsförhållandena och övriga uppgifter styrkas på annat sätt. Arbetsgivare ska på begäran utfärda intyget enligt formulär som fastställts av IAF. Enligt de tillfälliga regler som gäller den 1 januari 2010–31 januari 2013 utökas den s.k. överhoppningsbara tiden från fem till tio år för arbetssökande som varit långvarigt sjukfrånvarande, vilket kan skapa behov av att dokumentera anställningsförhållanden som ligger långt tillbaka i tiden.

För att en arbetssökande ska ha rätt till arbetslöshetsersättning krävs bl.a. att personen står till arbetsmarknadens förfogande minst 3 timmar varje arbetsdag och minst 17 timmar per vecka. Samtidigt krävs för rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning att arbetsförmågan ska vara stadigvarande nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.

Bestämmelserna om Försäkringskassans ansvar för att särskilda insatser ska göras för att de som får tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning ska kunna få en anställning motsvarande den återstående arbetsförmågan fördes den 1 januari 2011 över från tidigare särlagstiftning till den nya socialförsäkringsbalkens 33 kap. 26–28 §§.

Motionerna

Phia Andersson och Hans Olsson (båda S) anser i motion A218 att regeringen bör se över regelverket som gäller arbetsgivarintyget, så att den enskilde inte drabbas när anställningar långt tillbaka i tiden ska dokumenteras.

I motion A220 av *Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S)* påtalas att personer som beviljats tre fjärdedels sjukersättning har svårt att hitta anställningar på 25 % och detta särskilt då de måste byta arbete. Trots att de kan ha tillhört en arbetslöshetskassa i många år har de inte rätt att få ersättning. Rätten till ett arbete på Samhall fungerar inte för de flesta. Reglerna i arbetslöshetsförsäkringen för denna grupp bör ses över.

Utskottets ställningstagande

I motion A218 (S) förordar motionärerna en översyn av utformningen av det intyg som arbetsgivare fyller i för att styrka en arbetstagares anställningsförhållanden. En särskild svårighet uppstår enligt motionärerna för dem som varit långvarigt sjukfrånvarande och söker arbetslöshetsersättning enligt det tillfälliga regelverket, eftersom det arbete som då ska dokumenteras kan ligga mycket långt tillbaka i tiden.

Även regeringen har uppmärksammat de svårigheter som kan uppstå i hanteringen av arbetsgivarintyget. I budgetpropositionen för 2011 konstaterar regeringen inledningsvis att arbetsgivarintyget i dag har en central betydelse, både vid prövningen av rätten till och vid kontrollen av utbetalningar av arbetslöshetsersättning. IAF fick därför regeringens uppdrag att granska intygets ändamålsenlighet och hantering. IAF:s granskning, som lämnades till regeringen den 30 april 2010, visade att nästan 70 % av intygen måste kompletteras eller korrigeras (IAF-rapport 2010:5). Förutom att detta förlänger handläggningstiderna innebär det också, enligt IAF, en risk för att kontrollen av utbetald ersättning försvåras.

Utskottet har stor förståelse för de svårigheter som företag, arbetssökande och a-kassor kan uppleva i hanteringen av arbetsgivarintyget. Samtidigt förutsätter regelverket enligt utskottets mening ett behov av att kunna styrka arbetsförhållandena för bedömning av ersättningsrätten. Att finna en teknisk lösning som balanserar enkelhet med ändamålsenlighet är inte oproblemiskt.

Utskottet kan, i likhet med vad som påpekades i betänkande 2009/10: AU2 (s. 36) när de särskilda reglerna för långvarigt sjukfrånvarande infördes, konstatera att gällande regler medger att arbete dokumenteras på

något annat sätt om ett arbetsgivarintyg endast med stora svårigheter kan skaffas. Utskottet vill också framhålla att en person vid fastställande av aktivitetsstödet nivå inom ramen för arbetslivsintroduktion kan få sin ersättning fastställd enligt en särskild schablonberäkning.

Slutligen noterar utskottet att regeringen i budgetpropositionen för 2011 pekar såväl på vikten av att genomföra regelförenklningar för företagen som på det angelägna i att motverka a-kassornas långa handläggningstider och fortsätta arbetet mot felaktiga utbetalningar. Utskottet utgår mot den bakgrunden från att regeringen är medveten om den fråga som uppmärksammas i motionen och vid behov återkommer till riksdagen. Motion A218 (S) avstyrks i den mån den inte kan anses vara tillgodosedd med det nu anförda.

Utskottet har under flera tidigare riksmöten behandlat motionsyrkanden liknande det som framförs i motion A220 (S) om personer som beviljats tre fjärdedels sjukersättning, senast förra året i betänkande 2009/10:AU2. Utskottet anser att det problem som beskrivs i motionen i första hand bör lösas utanför arbetslöshetsförsäkringens ram. Motion A220 (S) avstyrks med det anförda.

Arbetslöshetsersättning vid arbete i ett annat land

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om arbetslöshetsersättning vid tillfälliga arbeten i ett annat land med hänvisning bl.a. till pågående arbete inom EU med att förtydliga gällande regelverk.

Bakgrund

Enligt 3 § ALF har endast personer som i Sverige uppfyller ersättningsvillkoren rätt till ersättning enligt den lagen, om inte något annat följer av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

För en person som arbetat inom EU/EES och sedan blir arbetslös är huvudregeln enligt den nämnda EU-förordningen att han eller hon ska ställa sig till arbetsförmedlingens förfogande och ansöka om arbetslöshetsersättning i det land där han eller hon senast arbetat.

Som gränsarbetare räknas enligt förordningen en person som har anställning eller bedriver verksamhet som egenföretagare i en medlemsstat men som är bosatt i en annan medlemsstat, dit personen som regel återvänder dagligen eller åtminstone en gång i veckan. För gränsarbetare som blir helt arbetslösa gäller att de ska ställa sig till arbetsförmedlingens förfogande och ansöka om arbetslöshetsersättning i bostadslandet. För en gräns-

arbetare som blir *delvis eller periodvis* arbetslös gäller att personen ska ställa sig till arbetsförmedlingens förfogande och ansöka om arbetslöshetsersättning i det senaste arbetslandet.

Motionen

Otto von Arnold (KD) pekar på de problem med arbetslöshetsförsäkringen som uppstår för dem som bor i Sverige men har flera korta anställningar i Danmark. Han föreslår i motion *Sf310 yrkande 2* att regeringen ser över lagstiftningen för denna grupp med målet att nå en lösning där en arbetstagar som bor i Sverige tillåts vara medlem i en svensk arbetslöshetskassa även vid tillfälliga arbeten utomlands.

Utskottets ställningstagande

I motion *Sf310 yrkande 2 (KD)* uppmärksammas en situation där en gränsarbetare bor i Sverige och har flera korta anställningar i Danmark mellan tider av arbetslöshet. Enligt huvudregeln i den förutnämnda förordningen ska en person vara försäkrad mot arbetslöshet, dvs. medlem i en arbetslöshetskassa eller motsvarande, i det land som personen arbetar. Förutom att berättiga till ersättning i arbetslandet kan arbete inom EU/EES också sammanläggas med arbete utfört i Sverige vid beräkning av om såväl medlemsvillkor som arbetsvillkor har uppfyllts enligt regelverket i den svenska försäkringen.

Samtidigt ska en gränsarbetare som blir helt arbetslös enligt EU-förordningen ställa sig till arbetsförmedlingens förfogande och ansöka om arbetslöshetsersättning i bostadslandet. I det exempel som ges i motionen skulle personen därför behöva vara medlem i såväl en dansk som en svensk arbetslöshetskassa under olika delar av samma kalendermånad. För att inte personen ska behöva betala dubbla medlemsavgifter skulle den svenska arbetslöshetskassan behöva återbetala medlemsavgiften för den i Sverige oförsäkrade tiden. Något sådant system för återbetalning finns emellertid inte i det svenska regelverket.

I det svenska systemet räknas inträde i en arbetslöshetskassa per den första dagen i månaden och utträde per den sista dagen i månaden. Det är alltså inte möjligt att vara medlem under en del av en månad. Uppgifter om antal medlemmar, om hur många medlemmar som är att betrakta som arbetslösa i den mening som avses i 41 a § LAK och om utbetalad dagpenning i inkomstbortfallsförsäkringen ligger till grund för storleken på de avgifter – finansieringsavgift och arbetslöshetsavgift – som a-kassan ska betala in till staten och beräknas månadsvis. Det är i sammanhanget värt att notera att de uppgifter som ligger till grund för beräkningen av finansieringsavgiften och arbetslöshetsavgiften i efterhand kan justeras upp till tolv månader från utgången av den kalendermånad som avgiften avser. En

arbetslöshetskassa ska ta ut medlemsavgifter som i förening med andra inkomster får antas täcka kassans förvaltningskostnader samt betalningen av finansieringsavgifter, arbetslöshetsavgifter och övriga utgifter.

Utskottet kan konstatera att Regeringsrätten 2008 fann att en svensk arbetstagare som utfört arbete som enligt den dåvarande EU-förordningen 1408/71 endast omfattades av spansk försäkringslagstiftning ansågs ha behållit sitt medlemskap i en svensk arbetslöshetskassa eftersom personen fortsatt att betala sin medlemsavgift (RÅ 2008 ref. 90, mål nr 494-08).

I motionen efterlyses en modell, liknande den som finns i Danmark, med återbetalning av medlemsavgiften i en svensk a-kassa för den tid som en person utfört försäkrat arbete i ett annat EU/EES-land. En sådan modell skulle dock enligt utskottets mening innebära komplicerande och administrativt betungande moment för arbetslöshetskassorna i ett redan komplext system.

Utskottet har under hand fått information om att frågan om arbetslöshetsersättning efter kortare arbete i ett annat land för närvarande är uppe till diskussion i den Administrativa kommissionen för social trygghet för migrerande arbetare (vanligen kallad "administrativa kommissionen"). Administrativa kommissionen består av en regeringsföreträdare för varje medlemsland. Den har bl.a. till uppgift att behandla administrativa frågor och tolkningar av bestämmelserna i EU-förordning 883/2004. Utskottet välkomnar behandlingen i administrativa kommissionen och utgår från att den svenska regeringen där kommer att verka för en lösning som stimulerar till ökad rörlighet på den europeiska arbetsmarknaden.

Med vad som nu anförts avstyrker utskottet motion *Sf310 yrkande 2 (KD)*.

Arbetslöshetsförsäkringen och förtroendevalda

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om arbetslöshetsförsäkringen och förtroendevalda med hänvisning till bl.a. pågående utredningsarbete.

Jämför reservation 5 (S, V).

Bakgrund

Förtroendevaldas rätt till arbetslöshetsersättning är inte uttryckligen reglerad i ALF. Dagens hantering av ersättningsökande med förtroendeuppdrag bygger i stället på ett meddelande från 1995 från dåvarande Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS meddelande 17/95) samt på arbetslöshetskassornas beslut och förvaltningsdomstolarnas avgöranden. Meddelandet gäller i första hand politiska uppdrag och delar in förtroendeuppdrag i årsarvoderade uppdrag av större omfattning och sammanträdesarvoderade uppdrag

av mindre omfattning. Grundtanken i meddelandet är att årsarvoderade förtroendeuppdrag av större omfattning betraktas som förvärvsarbete, medan sammanträdesarvoderade uppdrag av mindre omfattning inte gör det. Denna uppdelning ska enligt meddelandet gälla både vid prövningen av rätten till arbetslöshetsersättning och då uppdraget bedrivs under pågående arbetslöshet.

Motionerna

I motion A273 *yrkandena 1 och 2* anser *Eva-Lena Jansson och Lars Mejern Larsson (båda S)* att åtgärder bör vidtas i arbetslöshetsförsäkringens regelverk så att arbetslösa inte stängs ute från eller hindras att inneha politiska uppdrag (*yrkande 1*). Arbetslösa med politiska uppdrag kan tvingas att avsäga sig dem för att inte förlora a-kasseersättningen. I samma motion föreslås det också att man ser över möjligheten att göra fackligt arbete utanför den egna arbetsplatsen a-kassegrundande (*yrkande 2*). Fackliga förtroendeuppdrag är i dag inte a-kassegrundande när löneavdrag görs, trots att ersättning för förlorad arbetsförtjänst betalas från fackförbunden.

Helene Petersson i Stockaryd (S) vill i motion A281 att förtroendeuppdrag ska kunna vara a-kassegrundande. Enligt dagens regelverk är den ersättning fackförbunden betalar till förtroendevalda för förlorad arbetsförtjänst inte a-kassegrundande.

Även i motion A326 av *Eva Sonidsson och Ingemar Nilsson (båda S)* lyfts förtroendevaldas rätt till arbetslöshetsersättning fram. De anser att regeringen måste se över möjligheterna att jämställa frånvaro från anställningen som är kopplad till ett förtroendeuppdrag med förvärvsarbete i arbetslöshetsförsäkringen.

Jörgen Hellman m.fl. (S) uppmärksammar i motion A224 arbetslöshetsersättningen och arbetsmarknadspolitiken. Det har blivit svårare att räkna in fackliga och politiska uppdrag i det arbetsvillkor som ligger till grund för beräkningen av arbetslöshetsersättningen, och motionärerna vill därför att reglerna för beräkning av a-kassegrundande arbetstid ses över.

Utskottets ställningstagande

Frågan om arbetslöshetsförsäkringen och förtroendevalda har behandlats i utskottet under en följd av år med anledning av motioner. På förslag av utskottet beslutade riksdagen våren 2005 om ett tillkännagivande till regeringen. Utskottet ansåg att möjligheten att ha politiska uppdrag var en viktig del i demokratin, att det fanns skäl att närmare överväga frågan om ersättningsrätt m.m. för personer med förtroendeuppdrag och att regeringen borde återkomma till riksdagen om detta (bet. 2004/05:AU4).

Förtroendeuppdrag förknippas ofta med politik eller med facklig verksamhet, men förtroendeuppdrag omfattar även uppdrag inom kyrkan, i statliga styrelser och i nämnder m.m. Utskottet anser att många förtroen-

deuppdrag är betydelsefulla uppdrag som en betrodd person har fått. Engagemanget ska i dessa fall inte innebära ett ekonomiskt risktagande för den enskilde utan tvärtom stimulera till nya engagemang.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) fick i regleringsbrevet för 2009 i uppdrag att redogöra för hur dagens regler för arbetslöshetsersättning i samband med förtroendeuppdrag tillämpas och för vilka förtroendeuppdrag som omfattas av den praxis som gäller på området. I uppdraget ingick också att analysera om dagens regelverk är ändamålsenligt och att vid behov föreslå nya regler. Uppdraget redovisades den 29 oktober 2009 (dnr 2009/1620). Frågan gällde om ett uppdrag som förtroendevald är att jämföra med förvärsarbete i arbetslöshetsförsäkringens mening. IAF konstaterade att det i regelverket om arbetslöshetsförsäkringen inte finns några specifika bestämmelser om förtroendevaldas ställning och att det därför vore önskvärt att regeringen överväger att i någon form kodifiera den rättspraxis som utvecklats på området.

Regeringen gav den 22 december 2010 en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till om och hur förtroendevaldas ersättningsrätt ska regleras i arbetslöshetsförsäkringen (dir. 2010:131). Utredaren ska bl.a. kartlägga och kategorisera olika typer av förtroendeuppdrag, utreda om och i så fall under vilka omständigheter ett förtroendeuppdrag ska likställas med förvärsarbete i arbetslöshetsförsäkringen, ta ställning till när ett förtroendeuppdrag som inte kan likställas med förvärsarbete i arbetslöshetsförsäkringen kan utgöra hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande och föreslå en lämplig form av eventuell reglering samt utarbeta nödvändiga författningsförslag. Den särskilda utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 4 juli 2011.

Utskottet ser med tillfredsställelse på att regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att utreda förtroendevaldas ersättningsrätt i arbetslöshetsförsäkringen och därefter lämna förslag till om och hur förtroendevaldas ersättningsrätt ska regleras i arbetslöshetsförsäkringen. Utskottet anser att resultatet av utredningen och den fortsatta beredningen i Regeringskansliet bör avvaktas. Med hänvisning till detta avstyrks de nu behandlade motionerna A224 (S), A273 yrkande 1–2 (S), A281 (S) och A326 (S).

Arbetslöshetsersättning för egenanställda och anställda i sociala företag

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionsyrkanden om arbetslöshetsersättning för s.k. egenanställda och anställda i sociala företag med hänvisning till pågående utredningsarbete.

Jämför reservation 6 (MP).

Bakgrund

Arbetslöshetsförsäkringen omfattar arbetstagare och företagare. Några särskilda regler som gäller uppdragstagare finns inte och inte heller någon definition av vem som ska anses som uppdragstagare. I de fall då det inte enkelt går att fastställa att en sökande är arbetstagare eller företagare måste arbetslöshetskassan göra en prövning för att klassificera personen som det ena eller det andra. Detta blir nödvändigt för att kunna bedöma vilka ersättningsregler som ska tillämpas för den sökande.

Motionerna

Hans Rothenberg och Maria Plass (båda M) vill i motion A291 att man ser över hur människor som är s.k. egenanställda kan inkluderas i de olika försäkringssystemen. Villkoren för att få arbetslöshetsersättning innebär i dag att en uppdragstagare vid ett egenanställningsföretag inte får a-kasseersättning under perioder av arbetslöshet. Problemet för den egenanställda är att denne många gånger varken betraktas som anställd eller företagare när personen i själva verket är båda delarna.

I motion N421 yrkande 21 av *Ulf Holm m.fl. (MP)* anförs det att en anställd i ett socialt företag ska kunna få a-kassa vid arbetslöshet även om personen sitter i styrelsen eller tecknar företagets firma. I dag är det stor risk att en anställd i ett socialt företag inte kan få a-kassa vid arbetslöshet i dessa situationer. Detta är ett stort bekymmer och hindrar människor från att ta ansvar.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottet finns det många faktorer i ett samhälle som har betydelse för individers val och incitament att bli företagare, liksom för företagares vilja och incitament att låta sitt företag utvecklas, växa och anställa. De sociala trygghetssystemens utformning är en sådan faktor som kan påverka enskildas val mellan att vara anställda eller företagare liksom etablerade företagares val mellan att fortsätta att vara företagare eller inte. Att de sociala trygghetssystemen är väl utformade är därför en del av ett gott företagsklimat.

Utredningen om trygghetssystemen för företagare (dir. 2006:37, SOU 2008:89) hade bl.a. i uppdrag att hitta en definition av vem som ska betraktas som företagare i arbetslöshetsförsäkringen. Vid bedömningen av uppdragstagares status som företagare eller anställd i ALF:s mening ansåg utredningen att de bedömningsgrunder som finns i dag borde följas. Dessamma skulle enligt utredningen gälla för s.k. egenanställda.

Utredningen noterade, när det gäller egenanställda, att skillnaden förefaller vara liten vid en jämförelse mellan egenanställda och näringsidkare men att det inte är alla uppdragstagare eller egenanställda som bedriver en verksamhet som kan likställas med en näringsidkares verksamhet. Utred-

ningen ansåg vidare att det finns ett behov av att särskilt reglera vissa situationer då en person som egentligen uppfyller kraven för att anses som företagare i den mening som avses i ALF ändå inte bör omfattas av företagarbegreppet.

Det som avsågs särskilt var då en fysisk person utför arbete av ideell karaktär och då en person verkar i ett s.k. arbetsintegrerande socialt företag. Utredningen noterade att risken för att betraktas som företagare i arbetslöshetsförsäkringen leder till att personer som arbetar i arbetsintegrerande sociala företag i många fall avstår från att ta plats i styrelsen i dessa företag. I utredningens förslag fanns också en särskild lagregel som innebär att en fysisk person som verkar i ett arbetsintegrerande socialt företag inte skulle anses som företagare. I propositionen som följde efter utredningen (prop. 2009/10:120) återfanns inte motsvarande förslag.

Utskottet har behandlat frågan om egenanställda i bl.a. betänkandena 2009/10: AU5 och 2009/10: AU13. Utskottet framförde i det sistnämnda betänkandet att frågan om uppdragstagares ställning i försäkringen är komplicerad och svårbedömd. Det gäller att komma fram till en rimlig avvägning i bedömningen av när uppdragstagaren ska ses som företagare respektive anställd i ALF:s mening. Utskottet ansåg att frågan krävde en djupare analys än den som gjorts inom ramen för utredningen om trygghetssystemen för företagare. Den nuvarande osäkerheten ansågs inte vara tillfredsställande, och det var angeläget att tydliggöra vad som ska gälla. Utskottet föreslog därför i sitt betänkande 2009/10: AU13 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen i denna fråga (rskr. 2009/10:275).

Regeringen beslutade den 2 december 2010 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag till hur uppdragstagares rätt till arbetslöshetsersättning ska regleras i ALF (dir. 2010:128). Utredaren ska bl.a. kartlägga, kategorisera och redogöra för olika typer av uppdragstagare, redogöra för skillnader mellan uppdragstagare, arbetstagare och företagare i arbetslöshetsförsäkringen samt identifiera och föreslå långsiktigt hållbara kriterier och bedömningsgrunder för uppdragstagare och deras ersättningsrätt i arbetslöshetsförsäkringen. Slutligen ska utredaren föreslå en lämplig form av reglering och utarbeta nödvändiga författningsförslag. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 7 juni 2011.

Utskottet anser att det är viktigt att en arbetssökande kan förutse enligt vilka regler som hans eller hennes ersättningsrätt kommer att prövas och att det, om möjligt, bör framgå av författningstext. Utskottet anser att utredningen bör avvaktas och avstyrker motionerna *A291 (M)* och *N421 yrkande 21 (MP)*.

Arbetslöshetsförsäkringen och familjehem

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om arbetslöshetsförsäkringen och familjehem med hänvisning till genomförda regelförändringar.

Bakgrund

Ett uppdrag att ta emot barn i familje- eller jourhem innebär att uppdragstagaren i princip fungerar som en förälder i vardagssituationen. Ett sådant uppdrag kan i normalfallet kombineras med förvärvsarbete. Det finns emellertid fall då omständigheterna medför att en familje- eller jourhemsförälder måste vara ständigt närvarande i hemmet. En socialnämnd kan ställa krav på att familjehemsföräldern ska vara hemma på heltid med barnet under en begränsad period, vilket medför att han eller hon då måste avstå från förvärvsarbete.

Motionen

I motion A263 av *Elin Lundgren (S)* ställs krav på att förbättra villkoren för familjehem. Enligt motionären behövs en översyn av regelverket för att de som tar emot barn och unga t.ex. inte ska hamna utanför arbetslöshetsförsäkringen när uppdraget upphör.

Utskottets ställningstagande

Frågan om familjehemsföräldrar har behandlats av utskottet upprepade gånger. Genom ett lagförslag hösten 2009 gjordes tid som familjehemsförälder överhoppningsbar i försäkringen i vissa fall (prop. 2009/10:49, bet. 2009/10:AU2, rskr. 2009/10:151). De nya reglerna innebar att tid då en sökande varit förhindrad att arbeta på grund av uppdrag från socialnämnden att ta emot barn i familje- eller jourhem ska betraktas som överhoppningsbar vid bestämmande av ramtid i arbetslöshetsförsäkringen. Lagändringarna i denna del gäller fr.o.m. den 1 januari 2010.

Mot bakgrund av det ovan anförda kan någon översyn av reglerna inte anses vara behövlig. Motion A263 (*S*) avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (V) av Josefin Brink (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:A387 av Josefin Brink m.fl. (V).

Ställningstagande

Regeringen Reinfeldt har sedan sitt tillträde strategiskt genomfört förödande försämringar av arbetslöshetsförsäkringen. Sammantaget har försäkringen blivit sämre, dyrare och mer orättvis. Nedmonteringen av arbetslöshetsförsäkringen är en bärande del i regeringens långsiktiga strävan att försvaga löntagarna som kollektiv och stimulera framväxten av en låglönearbetsmarknad. Över en halv miljon människor har lämnat försäkringen sedan 2006 och står nu utan inkomstrelaterat skydd vid arbetslöshet i ett läge med massarbetslöshet.

Vänsterpartiet menar att arbetslöshetsförsäkringen måste renoveras från grunden så att den fyller de viktiga funktioner som är nödvändiga för ett solidariskt och tryggt arbetsliv och samhälle.

Den akuta situationen med många som står utanför den inkomstrelaterade försäkringen och många underförsäkrade kräver snabba reformer som kan genomföras utan föregående utredning. I det följande lämnas först en kort redogörelse för de fullt finansierade förslagen till snabba reformer och därefter Vänsterpartiets förslag till utgångspunkter för en utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring.

Snabba reformer

I väntan på ett framtida utredningsförslag till nytt finansieringssystem för arbetslöshetsförsäkringen prioriterar Vänsterpartiet att sänka kostnaderna för medlemskap i a-kassorna. Tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet föreslog vi i höstens budgetarbete att det inte ska kosta mer än ca 80 kr i månaden att vara medlem i en a-kassa – lika för alla.

I samma budgetmotion avsattes medel för en höjning av taket i ett första steg från 680 kr till 930 kr och till 950 kr i ett andra steg. Efter de första 100 dagarna trappas taket ned med 150 kr per dag.

I budgetmotionen föreslogs också en finansierad höjning av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen till 80 % av tidigare lön upp till taket under hela ersättningsperioden och under tid med aktivitetsstöd.

Utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring

Regeringen Reinfeldt har tillsatt en parlamentarisk socialförsäkringsutredning som även har fått i uppdrag att se över när och hur en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring kan införas. Det är olyckligt att sammanblanda arbetslöshetsförsäkringen med socialförsäkringarna på detta sätt. Kopplingen till den svenska arbetsmarknadsmodellen med kollektivavtalade löner ger arbetslöshetsförsäkringen en särställning gentemot andra gemensamma försäkringar. Vi vill stärka och utveckla det nuvarande systemet med frivilligt medlemskap i arbetslöshetskassor med facklig anknytning och anser därför att arbetslöshetsförsäkringen bör utredas separat.

Regeringen bör av det skälet snarast lyfta ut arbetslöshetsförsäkringen ur socialförsäkringsutredningen och tillsätta en separat utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring, med utgångspunkt i vad som anförs i motiönen.

Vår utgångspunkt är att medlemskap i en a-kassa ska vara frivilligt och att a-kassorna ska fortsätta att vara självständiga medlemsorganisationer. Frivilligt medlemskap i fackligt anknutna a-kassor är att föredra framför en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Arbetslöshetsförsäkringen bör även fortsättningsvis administreras av a-kassor knutna till fackförbunden.

Om arbetslöshetsförsäkringen åter ska bli en solidarisk försäkring som är attraktiv att vara med i krävs att avgiften för medlemskap sänks. Den djupt orättvisa differentiering av medlemsavgiften, baserad på arbetslöshetsnivån i respektive a-kassa, som regeringen infört måste därför avskaffas. Det är både ekonomiskt möjligt och politiskt rimligt att återinföra en solidarisk finansiering av arbetslöshetsförsäkringen: genom att använda en del av jobbskatteavdraget för att finansiera sänkt a-kasseavgift sänks tröskeln för att gå med i en a-kassa mest för de grupper som har stort behov av försäkringens skydd. Vänsterpartiet anser att det är rimligt att medlemsavgifterna bara täcker a-kassornas administrationskostnader och att dessa kostnader fördelas solidariskt mellan kassorna genom att ett förutsägbart system för utjämningsavgifter respektive utjämningsbidrag införs.

Ett växande problem på senare år är att allt fler har en så lös anknytning till arbetsmarknaden att de också har svårt att uppfylla villkoren i försäkringen. För att så många som möjligt ska omfattas av inkomsttryggheten bör regelverket därför förbättras på en rad områden.

- Utformningen av *arbetsvillkoret* bör ändras till att vara så generöst att det finns marginaler för sjukfrånvaro även för deltidsarbetande och visstidsanställda.

- *Medlemsvillkoret* får inte vara så kort att det lönar sig att stå utanför försäkringen till dess en uppsägning är ett faktum, men det ska inte heller utestänga unga, som sällan erbjuds mer än korta visstidsanställningar, från möjligheten till inkomstrelaterad ersättning.
- Den som söker arbete bör kunna ha rätt till arbetslöshetsersättning grundat på ett *studerandevillkor*. Studier på minst halvtid borde också räknas som överhoppningsbar tid (jämför med sjukdom där tid med halv sjukdom är överhoppningsbar).
- Mest rättvist och enklast vore det om begränsningen av den *överhoppningsbara tiden* togs bort permanent. Om inte detta är möjligt är det rimligt att begränsningen blir lika lång för alla typer av överhoppningsbar tid. Den överhoppningsbara tiden i arbetslöshetsförsäkringen bör då förlängas så att den inte diskriminerar och straffar ut grupper av människor.
- Reglerna för beräkning av *normalarbetstid och normalinkomst* måste förenklas. En utgångspunkt bör vara att för de allra flesta, åtminstone 80 %, ska beräkningen göras på grundval av medlemmens avtalade arbetstid och lön. "Normal" frånvaro – t.ex. kortare sjukperioder eller vård av sjukt barn – ska inte behöva utredas av a-kassan.
- Dagens regelverk kräver att en *bisyssla* ska ha utförts i minst tolv månader för att godkännas i kombination med ersättning från a-kassan. Det är ett för högt ställt krav mot bakgrund av hur arbetsmarknaden ser ut för framför allt kulturarbetare.
- Alla fackliga och politiska *förtroendeuppdrag* som berättigar till tjänstledighet eller frånvaro från arbetsplatsen bör likställas med vanligt arbete.
- *Pensionsavdrag* bör göras utan omräkning av dagpenningen. Frågan om pensionsavdrag ska göras även för den som slutat ta ut pension bör utredas.
- *Tid med avgångsvederlag* bör beräknas efter ordinarie lön, inte genomsnittlig inkomst i anställningen.
- Arbetslöshetsförsäkringen bör utformas så att den är *neutral* i förhållande till ålder och familjesituation.
- Vänsterpartiet föreslår en lagstadgad rätt till heltid för att minimera risken för deltidsarbetslöshet, men så länge den rätten inte finns bör *deltidsarbetslösa* ha samma rätt som heltidsarbetslösa att få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen för den tid de kan arbeta, men inte får arbete.
- Antalet *karensdagar* i arbetslöshetsförsäkringen bör minskas för att på sikt tas bort.
- För att öka rättssäkerheten skrevs rätten att *begränsa sökområdet*, geografiskt och yrkesmässigt, under de första 100 dagarna in i lagen 2001. Lagen skrotades av regeringen 2007, vilket öppnat för godtycke

och skapat oförutsägbarhet i fråga om vilka krav som gäller. Det är mer rationellt, rättssäkert och humant att ha en tydlig tidsgräns som gäller lika för alla.

- I dag saknas möjligheten att få *ersättningsperioden förlängd* efter 300 dagar. Det finns dock situationer då en förlängning är det mest rationella.

För att uppnå målet att minst 80 % av löntagarna ska få ut 80 % av tidigare lön vid arbetslöshet krävs ytterligare höjningar av taket för den högsta dagpenningen. Det krävs också förändringar för att sökande med mycket låg tidigare inkomst liksom de som inte uppfyller villkoren för att få ersättning från den inkomstrelaterade försäkringen ska kunna få ut en ersättning som åtminstone ligger över normen för ekonomiskt bistånd. Därför bör taket indexeras mot löneutvecklingen och frågan om en höjning av den lägsta dagpenningen och av grundbeloppet i aktivitetsstödet bör ses över.

För att upprätthålla legitimiteten i arbetslöshetsförsäkringen krävs regler och möjligheter till kontroll och sanktioner. För att systemet inte ska bli ensidigt repressivt måste reglerna vara rimliga i relation till rådande arbetsmarknadsläge, och det måste finnas utrymme för hänsyn till lokala och individuella förutsättningar. Dessutom måste Arbetsförmedlingen kunna erbjuda de arbetssökande insatser som verkligen ökar möjligheten att få ett jobb. Att enbart förändra regelverk och ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen utan att också förändra och förbättra Arbetsförmedlingens arbetssätt och utbudet av effektiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder är därför knappast meningsfullt.

Vad som ovan anförts om en utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrks motion A387 (V).

2. Administration av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd, punkt 2 (S, V)

av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S) och Josefin Brink (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:A295 av Christina Karlsson och Eva Sonidsson (båda S) och bifaller delvis motionerna

2010/11:A283 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S) yrkande 2 och

2010/11:A285 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S) yrkande 2.

Ställningstagande

Av direktiven till socialförsäkringsutredningen framgår att regeringen vill införa en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Vår utgångspunkt är i stället att medlemskap i en a-kassa ska vara frivilligt och att a-kassorna ska fortsätta att vara självständiga medlemsorganisationer. Frivilligt medlemskap i fackligt anknutna a-kassor är att föredra framför en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Arbetslöshetsförsäkringen bör även fortsättningsvis administreras av a-kassor knutna till fackförbunden.

Enligt nuvarande regler räknas dagar med aktivitetsstöd in i ersättningsperioden för arbetslöshetsförsäkring. Aktivitetsstödet betalas ut av Försäkringskassan, men alla uppgifter om nivån på ersättningen och hur många ersättningsdagar som finns kvar kommer från a-kassorna. Det ställer stora krav på informationsutbytet mellan a-kassorna och Försäkringskassan.

För ersättningstagarna skulle det bli bättre om a-kassorna hade ett samlat grepp om arbetslöshetsersättningen och aktivitetsstödet. Då skulle det gå snabbare att få korrekta beslut vid byte av aktivitet och man skulle slippa vända sig till två olika institutioner. En överflyttning av utbetalningen till a-kassorna skulle också minska risken för felaktiga utbetalningar. Resurserna skulle utnyttjas bättre och det skulle bli mer kostnads-effektivt och underlätta för a-kassornas handläggare om kassorna fick sköta utbetalningarna.

Därför bör ansvaret för administrationen av aktivitetsstödet överföras från Försäkringskassan till arbetslöshetskassorna.

Vad som ovan anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrks motion A295 (S) och motionerna A283 yrkande 2 (S) och A285 yrkande 2 (S) tillstyrks delvis.

3. Allmänna villkor för ersättning i arbetslöshetsförsäkringen, punkt 4 (M, FP, C, KD)

av Tomas Tobé (M), Maria Plass (M), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Hans Backman (FP), Hanif Bali (M), Abir Al-Sahlani (C) och Penilla Gunther (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2010/11:A379 av Hannah Bergstedt m.fl. (S).

Ställningstagande

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har, tillsammans med Sverigedemokraterna, ställt sig bakom motion A379 (S) om ett återinförande av den s.k. 100-dagarsregeln. Vi företrädare för allianspartierna anser att motionen i stället bör avslås av riksdagen.

Motivet till att 100-dagarsregeln slopades var just den begränsning av arbets sökandet som regeln kunde leda till. Sannolikheten att en person ska hitta ett arbete minskar med tiden som personen är arbetslös; därför är det viktigt att finna ett arbete så snart som möjligt. Vi anser dock att rimlig hänsyn ska kunna tas till den sökandes förutsättningar för arbetet och andra personliga förhållanden. Arbetsförmedlingen ska göra en prövning i varje enskilt fall, och enligt gällande föreskrifter kan en sökande t.ex. av familjeskäl begränsa sitt sökområde under en skälig övergångstid.

Kravet i arbetslöshetsförsäkringen på att byta arbetsuppgifter och arbetsort ställs emellertid, enligt vad som framgår av Riksrevisionens rapport Omställningskraven i arbetslöshetsförsäkringen (RiR 2009:13), endast i begränsad omfattning. Vi delar Riksrevisionens slutsats om en risk för att obalanser i utbud och efterfrågan på arbetskraft mellan branscher och regioner inte motverkas om krav på omställning inte ställs. Det kan även leda till att tiden som arbetslös för många blir onödigt lång.

Enligt budgetpropositionen för 2011 har regeringen initierat ett utvecklingsarbete hos Arbetsförmedlingen och IAF som bl.a. gäller hur kraven på att söka lämpligt arbete efterlevs. Detta utvecklingsarbete har skapat bättre förutsättningar för att säkerställa att arbetslöshetsförsäkringen fungerar som en omställningsförsäkring. Vi tycker att det är bra att regeringen anser att arbetet med kontrollfunktionen bör prioriteras även fortsättningsvis och att regeringen noggrant kommer att följa hur arbetet i myndigheterna fortskrider.

Att arbetssökande ska stå till arbetsmarknadens förfogande genom att vara beredda att anta erbjudet lämpligt arbete och att under hela arbetslöshetstiden söka lämpligt arbete hör till de grundläggande villkoren i arbetslöshetsförsäkringen. Att kraven upprätthålls är en förutsättning för att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera som en omställningsförsäkring.

Av den promemoria som upprättats i Regeringskansliet på utskottets begäran framgår också att ett återinförande av 100-dagarsregeln kommer att leda till längre arbetslöshetstider, även om det är svårt att beräkna den exakta längden. I promemorian konstateras att alla åtgärder som förlänger arbetslöshetstiden, om än marginellt, innebär betydande utgiftsökningar för staten. I promemorian ges ett exempel: Om återinförandet av 100-dagarsregeln antas höja den genomsnittliga tiden i arbetslöshet bara med en enda ersättningsdag för samtliga som i dag uppgett till Arbetsförmedlingen att de söker arbete utanför den lokala arbetsmarknaden redan från dag ett skulle det innebära en ökning av utgifterna med ca 200 miljoner kronor. Det visar vilka betydande utgiftsökningar som kan antas bli följden av oppositionens förslag.

Alliansföreträdarna i finansutskottet framför i en avvikande mening i yttrande 2010/11:FiU5y att ett agerande i enlighet med budgetlagens anda och intentioner inom riksdagen innebär att utskotten under beredningen av olika motionsförslag, även om det bara handlar om tillkännagivanden, nog samt beaktar förslagets finansiella effekter innan de tillstyrks. Vi anser, liksom alliansföreträdarna i finansutskottet, att arbetsmarknadsutskottets majoritet borde ha redovisat både kostnadsberäkningar och möjliga sätt att finansiera förändringarna på innan man tillstyrkte de aktuella motionsyrkandena.

Just nu växer det fram en mängd nya jobb. Enligt Arbetsförmedlingen uppgick antalet lediga platser som anmäldes till landets arbetsförmedlingar under april 2011 till 62 000, vilket är 14 000 fler än för ett år sedan. Uppgången var särskilt märkbar inom vård- och omsorgsverksamheten och verkstadsindustrin. Vi tycker att det är anmärkningsvärt att oppositionen i detta läge inte anser att människor ska matchas till dessa jobb.

Vi kan mot denna bakgrund inte ställa oss bakom förslaget i motion A379 (S) om att återinföra 100-dagarsregeln och anser att motionen bör avslås av riksdagen.

4. Arbetslöshetsersättning för deltidsarbetslösa, punkt 6 (M, FP, C, KD)

av Tomas Tobé (M), Maria Plass (M), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Hans Backman (FP), Hanif Bali (M), Abir Al-Sahlani (C) och Penilla Gunther (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:A227 av Helén Pettersson i Umeå och Katarina Köhler (båda S),

2010/11:A277 av Eva-Lena Jansson (S) yrkande 2,

2010/11:A279 av Hannah Bergstedt och Karin Åström (båda S) och

2010/11:A339 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Mattias Jonsson (båda S) yrkande 5.

Ställningstagande

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har tillsammans med Sverigedemokraterna ställt sig bakom motion A279 (S) om ersättningsreglerna för deltidsarbetslösa. Vi företrädare för allianspartierna anser att motionen i stället bör avslås av riksdagen.

Motion A279 (S) handlar om att frångå den nuvarande begränsningsregeln för ersättning till deltidsarbetslösa. Det är oklart exakt vilken förändring oppositionspartierna egentligen förordar. Oavsett på vilket sätt man

minskar deltidsbegränsningen skulle det medföra betydande utgiftsökningar för statskassan, något som dessa partier gemensamt måste finna en finansiering för.

Om man utgår från det mest närliggande alternativet – en återgång till reglerna före april 2008 – noterar vi att deltidsersättningens andel av kostnaden för arbetslöshetsförsäkringen enligt IAF:s beräkningar då var ca 25 %. Det motsvarade 8,3 miljarder kronor för 2004, 7,7 miljarder kronor för 2005 och 7,3 miljarder kronor för år 2006 (IAF 2006:22, IAF 2007:17). Av de underlag som i samband med detta ärendes beredning tagits fram av Regeringskansliet respektive riksdagens utredningstjänst (RUT) för utskottets räkning framgår att en återgång till det tidigare regelverket beräknas medföra utökade utgifter för staten i storleksordningen 3 miljarder kronor.

Alliansföreträdarna i finansutskottet framför i en avvikande mening i yttrande 2010/11:FiU5y att ett ansvarsfullt agerande inom riksdagen innebär att utskotten under beredningen av olika motionsförslag, även om det bara handlar om tillkännagivanden, nogsamt beaktar förslagens finansiella effekter innan de tillstyrks. Vi anser, liksom alliansföreträdarna i finansutskottet, att arbetsmarknadsutskottets majoritet borde ha redovisat både kostnadsberäkningar och möjliga sätt att finansiera förändringarna innan man tillstyrkte de aktuella motionsyrkandena.

Vi kan konstatera att det inte vare sig i motionen eller i utskottets ställningstagande finns någon uppgift om hur Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet tillsammans med Sverigedemokraterna ska utforma ett framtida gemensamt budgetalternativ där denna utgift täcks in. Det är mycket anmärkningsvärt att man på detta sätt formar en utgiftskoalition i flermiljardklassen utan att peka ut en lämplig finansiering av åtagandet. Det är också anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten inte varit beredd att stå för konsekvenserna av sina förslag utan har velat undandra finansutskottet de beräkningsunderlag som tagits fram för arbetsmarknadsutskottets räkning inför finansutskottets beredning. Utskottet var enigt om behovet av att inhämta beräkningsunderlag, men när båda de inhämtade underlagen visade att en förändring av nuvarande regelverk skulle bli mycket kostsamt för skattebetalarna ville oppositionspartierna inte längre att underlagen skulle användas i beredningen.

Det är enligt vår mening också värt att notera att oppositionspartierna inte i sak har något gemensamt alternativ till hur reglerna för ersättning till deltidsarbetslösa ska se ut. Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet vill avskaffa deltidsbegränsningen helt. Socialdemokraterna ville så sent som inför förra årets budget (mot. 2009/10:Fi260) utöka antalet ersättningsdagar från 75 till 100 för deltidsarbetslösa, men hade i årets budgetbehandling ändrat sig till att bara vilja se över regelverket. Miljöpartiet motsatte sig 75-dagarsregeln inför dess införande (mot. 2007/08:Fi278), men för-

ordade i höstas en översyn. Vi tycker att det är olämpligt att som oppositionspartierna kräva en mycket kostsam förändring av regelverket utan att ha någon gemensam uppfattning om vad som bör komma i dess ställe.

Olika typer av deltidbegränsningsregler, bl.a. tidsmässiga, har tillkommit under såväl borgerliga som socialdemokratiska regeringar och har varit vanligt förekommande under försäkringens historia (jfr IAF-rapport 2009:12 och LU2011, bilaga 10). Motivet har varit att arbetslöshetsförsäkringen ska vara en omställningsförsäkring, inte ett långvarigt försörjningsstöd, som dessutom får till följd att arbetsgivare kan låta staten subventionera ofrivilliga deltidanställningar.

De nuvarande begränsningsreglerna är ett inslag i regeringens förstärkta arbetslinje. Men argumenten för att begränsa tiden med deltid ersättning har alltså varit relativt beständiga över tid och oberoende av regering. Vi kan utan svårighet instämma i de uttalanden om vikten av att försäkringen inte ska användas som en deltidförsörjning som gjordes av de socialdemokratiska regeringarna 1973, 1987 och 1996. Vid det sistnämnda tillfället framförde den socialdemokratiska regeringen bl.a. att man övervägt att ta bort den då gällande deltidbegränsningen, men ”att ta bort denna begränsning för deltidarbete skulle enligt regeringens bedömning endast leda till en ytterligare ökning av deltidanställningar och en försämrad ställning för arbetstagare på arbetsmarknaden” (prop. 1996/97:107 s. 119).

Det är samtidigt viktigt att framhålla att det i förordningen om arbetslöshetsförsäkringen tydligt klargörs att Arbetsförmedlingen under den tid som deltid ersättning lämnas – tillsammans med den sökande, arbetsgivaren och den fackliga organisationen – aktivt ska verka för att den sökande får en sammanlagd arbetstid som motsvarar arbetsutbudet. Inte minst offentliga arbetsgivare har enligt Alliansens mening ett särskilt ansvar för att när det är möjligt medverka till att arbetstagare som så önskar ska kunna få utöka sin arbetstid.

Avslutningsvis vill utskottet peka på att det i direktiven till den sittande socialförsäkringsutredningen (dir. 2010:48) sägs att förslagets effekter ska belysas bl.a. med avseende på hur sysselsättningen för hel- och deltidanställda påverkas. Utredningen har möjlighet att överväga frågan om huruvida ett ändrat regelverk för arbetslöshetsförsäkringen kan förstärka både ekonomisk trygghet och arbetslinje för deltidarbete.

Vi anser att motionerna A227 (S), A277 yrkande 2 (S), A279 (S) och A339 yrkande 5 (S) bör avslås av riksdagen.

5. Arbetslöshetsförsäkringen och förtroendevalda, punkt 9 (S, V)

av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S) och Josefin Brink (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2010/11:A224 av Jörgen Hellman m.fl. (S),

2010/11:A273 av Eva-Lena Jansson och Lars Mejern Larsson (båda S) yrkandena 1 och 2,

2010/11:A281 av Helene Petersson i Stockaryd (S) och

2010/11:A326 av Eva Sonidsson och Ingemar Nilsson (båda S).

Ställningstagande

En av grundpelarna i svensk demokrati är att människor engagerar sig i samhällsfrågor fackligt och politiskt. Därför måste alla ges förutsättningar att kunna ta emot och utföra ett förtroendeuppdrag, och en viktig förutsättning för det är att de förtroendevalda inte förlorar ekonomiskt på sitt engagemang. Gällande regelverk bidrar till att arbetslösa inte kan ta sig an politiska uppdrag.

För personer med fackliga förtroendeuppdrag anses den tjänstlediga tiden, som ersätts som förlorad arbetsförtjänst, inte vara a-kassegrundande när man har löneavdrag från sitt jobb. Detta blir ännu ett hinder för många att våga sig på ett fackligt eller politiskt uppdrag. Hösten 2009 lämnade IAF en skrivelse till regeringen där man föreslår en lagändring. Förslaget skulle innebära att fackligt arbete utanför den egna arbetsplatsen, där den förtroendevalda får ersättning för förlorad arbetsförtjänst, likställs med vanligt arbete och därmed blir a-kassegrundande. Vi vill därför att regeringen ser över möjligheterna att frånvaro från anställningen som är kopplad till ett förtroendeuppdrag jämställs med förvärvsarbete i arbetslöshetsförsäkringen. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag där IAF:s skrivelse kan vara en utgångspunkt.

Vad som ovan anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrks motionerna A224 (S), A273 yrkandena 1 och 2 (S), A281 (S) och A326 (S).

6. Arbetslöshetsersättning för egenanställda och anställda i sociala företag, punkt 10 (MP)

av Esabelle Dingizian (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2010/11:N421 av Ulf Holm m.fl. (MP) yrkande 21 och

avslår motion

2010/11:A291 av Hans Rothenberg och Maria Plass (båda M).

Ställningstagande

Regeringen lade förra året fram förslag för att öka tryggheten för företagare, vilket vi i Miljöpartiet välkomnade. Förslagen var hämtade från utredningen Trygghetssystemen för företagare (SOU 2008:89) som med bakgrund i stor parlamentarisk enighet lade fram förslagen. Riksdagen antog lagförslagen.

I dag är det stor risk att en anställd i ett socialt företag inte får arbetslöshetsersättning vid arbetslöshet om hon eller han sitter i styrelsen eller tecknar företagets firma. Det är ett stort bekymmer och hindrar människor från att ta ansvar.

Tyvärr ”glömde” regeringen förslaget från utredningen om att alla anställda i sociala företag ska räknas som just anställda i förhållande till lagen om arbetslöshetsförsäkringen oavsett om de sitter i styrelsen eller tecknar föreningens firma. Jag anser att en anställd i ett socialt företag ska kunna få a-kassa vid arbetslöshet även om personen sitter i styrelsen eller tecknar företagets firma.

Vad som ovan anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed tillstyrks motion *N421 yrkande 21 (MP)*.

Särskilda yttranden

1. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (S)

Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Maria Stenberg (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S) och Johan Andersson (S) anför:

En väl fungerande arbetslöshetsförsäkring är en viktig del av en flexibel och väl fungerande arbetsmarknad. Förmåga till omställning och innovation i näringslivet och på arbetsmarknaden är av avgörande betydelse för att Sverige ska kunna hävda sig väl i den globala konkurrensen. Det i sin tur förutsätter investeringar i utbildning, kompetensutveckling och forskning så att Sverige kan konkurrera med kompetens och inte med låga löner.

Framstående OECD-ekonomer framhåller två viktiga skäl till de positiva effekterna av en mer generös arbetslöshetsförsäkring: dels leder det till en bättre matchning på arbetsmarknaden genom att den arbetslösa får ekonomiska förutsättningar att söka efter ett lämpligt arbete som motsvarar utbildningsnivå och kompetens, dels tenderar en mer generös arbetslöshetsförsäkring att gynna skapandet av högproduktiva jobb. Det är viktigt att försäkringens regelverk är så utformade att arbetslösa matchas till rätt jobb.

Regeringen har systematiskt monterat ned dessa delar och därmed försvagat Sveriges möjligheter till tillväxt och god konkurrensförmåga. Vi vill att arbetslöshetsförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet, stödja struktumvandling, stimulera efterfrågan när arbetslösheten stiger och motverka lönedepressning. En aktiv arbetsmarknadspolitik med en väl fungerande arbetslöshetsförsäkring är en viktig länk i en väl fungerande arbetslinje. Vi har i vår budgetmotion prioriterat betydande resurser för en stark och trygg arbetslöshetsförsäkring och även i andra motioner preciserat vår syn på en väl fungerande arbetslöshetsförsäkring.

Regeringen har systematiskt och målmedvetet monterat ned arbetslöshetsförsäkringen så att bara en bråkdel av de arbetslösa i dag omfattas av en inkomstförsäkring värd namnet.

De sänkta ersättningsnivåerna, de höjda egenavgifterna och de skärpta och krångliga villkoren ökar otryggheten på arbetsmarknaden och försvårar omställning. Försäkringen har blivit otydlig, osäker och svår att överblicka. Försämringarna har lett till att en halv miljon löntagare har lämnat försäkringen. Var tredje löntagare står i dag utan ett inkomstrelaterat skydd vid arbetslöshet. Endast hälften av dem som är inskrivna på Arbetsförmedlingen får ersättning.

Vi socialdemokrater har en annan syn på människan, på samhället och på de drivkrafter som får samhället att fungera effektivt. Vi tror på att lösa gemensamma problem tillsammans och att vi tillsammans är starkare än

var och en för sig. Den som har drabbats av arbetslöshet ska inte straffas med fattigdom. Den som är arbetslös ska få ta del av en aktiv arbetsmarknadspolitik som tar vara på den enskildes möjligheter och som erbjuder aktiva insatser, t.ex. utbildning, praktik och lärlingsplatser som leder till jobb.

Arbetslöshetsförsäkringen ska ge ett gott inkomstskydd vid arbetslöshet och på så sätt möjliggöra en effektiv omställning till nytt arbete. Vi har tidigare föreslagit att taket höjs till 930 kr per dag 2011 och 950 kr per dag 2012 (mot. 2010/11:Fi230). Regeringen har mångdubblat a-kasseavgifterna för dem som har oturen att jobba i en bransch med hög risk för arbetslöshet, vilket är en bakgrund till att en halv miljon löntagare har lämnat försäkringen. Vi vill ta bort differentieringen av avgiften genom att avskaffa arbetslöshetsavgiften. Det ska inte kosta mer än ca 100 kr i månaden att vara med – lika för alla. A-kassan ska vara frivillig och solidariskt finansierad. Vi vet att en satsning på en tillförlitlig inkomstrelaterad arbetslöshetsförsäkring som stöder arbetslinjen kombinerad med en aktiv arbetsmarknadspolitik är väl investerade pengar. Det skapar tillväxt och framtidstro.

Den som är arbetslös och tar tillfälliga jobb riskerar att straffas genom ett lägre antal ersättningsdagar. Detta är orimligt och bryter mot arbetslinjen. Vi menar att en översyn måste göras med utgångspunkten att det alltid ska löna sig att arbeta. I denna översyn ska bl.a. villkoren för deltidsarbetslösa och studerande ses över. Det är även angeläget att se över reglerna så att människor inte faller mellan stolarna mellan olika ersättnings-system. Vi vill också se över de administrativa rutiner som försvårar att den försäkrade får rätt ersättning i rimlig tid, t.ex. arbetsgivarintygets utformning.

Vi anser att kopplingen mellan fackföreningsrörelsen och a-kassan är viktig för den svenska arbetsmarknadsmodellen. De ”fackliga a-kassorna” bidrar till att det blir rationellt för löntagare att både vara medlem i en fackförening och i en a-kassa. En hög organisationsgrad är en förutsättning för att villkoren på arbetsmarknaden ska kunna regleras i kollektivavtal. En sjunkande organisationsgrad skulle leda till ökade krav på lagstiftning på arbetsmarknaden. Därmed skulle villkoren inte kunna branschpassas som i dag och arbetsmarknaden skulle bli mindre flexibel. Alltför få anställda har i dag en rimlig inkomstrygghet vid arbetslöshet. Vårt mål är att de allra flesta löntagare kan få en ersättning motsvarande 80 % av tidigare inkomst om de blir arbetslösa.

I ett demokratiskt samhälle är det angeläget att medborgare kan ta på sig förtroendeuppdrag i föreningar eller för samhällets räkning utan att riskera omotiverade inkomstförluster. Förtroendevalda som får ersättning för förlorad arbetsförtjänst riskerar i dag att få sin dagpenning reducerad om de blir arbetslösa och lämnar sitt förtroendeuppdrag. Detta är orimligt och måste snarast rättas till. De som är med och betalar för arbetslöshetsförsäkringen ska kunna lita på att den inte kan överutnyttjas. En bra arbets-

löshetsförsäkring bygger därför på ömsesidiga åtaganden mellan samhället och individen. Vi vill till försäkringens försvar ha tydliga regler för kontroll och uppföljning för att säkerställa att medel som betalas ut bara betalas ut till dem som uppfyller de krav som ställs på försäkringstagarna. Detta står i skarp kontrast mot ett system med låga ersättningsnivåer där alla, oavsett beteende, straffas genom sänkt ersättning.

2. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (MP)

Esabelle Dingizian (MP) anför:

När regeringen för drygt tre år sedan förändrade reglerna för rätt till arbetslöshetsersättning möttes förslagen med all rätt av starka och omfattande protester. Åtgärderna var orättvisa och i en del fall obegripliga, särskilt som vissa av regelförändringarna helt uppenbart motverkade det som regeringen sade sig grunda sin politik på, arbetslinjen.

Miljöpartiet anser att arbetslöshetsförsäkringen ska vara frivillig och solidariskt finansierad. Regeringen har infört en arbetslöshetsavgift som ersatt den förhöjda finansieringsavgiften för arbetslöshetskassorna. Införandet av arbetslöshetsavgiften betyder att medlemsavgiften till a-kassa höjts för dem som jobbar i branscher med hög arbetslöshet medan de som jobbar i branscher med låg arbetslöshet får lägre avgifter. Det handlar alltså om att straffa det kollektiv som jobbar i osäkra branscher och att gynna dem som är på säker mark.

Miljöpartiet anser att arbetslöshetsavgiften bör avskaffas och ersätts med ett system som solidariskt utjämnar avgifterna till arbetslöshetsförsäkringen. För den enskilde ska det inte kosta mer än ca 80 kr i månaden att vara med – lika för alla.

Alltför få anställda har i dag en rimlig inkomstrygghet vid arbetslöshet. Vi vill därför höja ersättningsnivån och den högsta dagpenningen så att alla som tjänar upp till ca 25 000 kr i månaden 2012 får ut 80 % av sin lön i ersättning. Det ska ses som ett första steg mot målet att 80 % av de arbetslösa som är anslutna till försäkringen ska ha en ersättning som motsvarar 80 % av lönen.

I Miljöpartiets förslag om arbetslivstrygghet slås den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen samman med sjukförsäkringen. Mot den bakgrunden och det faktum att endast ca 25 % av försäkringskollektivet i arbetslöshetsförsäkringen når upp till 80 % ersättning vid arbetslöshet anser vi att takbeloppet för ersättningen bör höjas från 680 kr till 780 kr per ersättningsdag.

Regeringen har genomfört att arbetslöshetsersättningen trappas ned från 80 till 70 % av tidigare dagsförtjänst redan efter 200 ersättningsdagar. Miljöpartiet menar att nedtrappningen är alltför snabb, i synnerhet mot bakgrund av att den kärva arbetsmarknaden innebär att det för många är svårt att snabbt skaffa ett nytt jobb. Miljöpartiet anser att arbetslöshetsför-

säkringen ska berättiga till en ersättning motsvarande 80 % av tidigare dagsförtjänst i 300 ersättningsdagar. För personer med barn under 18 år ska ersättningsperioden vara 450 dagar.

En sammanhållen översyn av hela regelverket för arbetslöshetsförsäkringen behöver göras så att försäkringen blir enkel att förstå, pålitlig, träffsäker och inte möjlig att missbruka. Miljöpartiet vill bl.a. se över villkoren för deltidsarbetslösa och studerande.

Regeringen har genomfört kraftiga försämringar av deltidsarbetslösas möjligheter att ta del av arbetslöshetsförsäkringen. Samtidigt avvisar regeringen kravet om att heltidsanställning ska vara norm på den svenska arbetsmarknaden. Med det klargörs regeringens inställning att det är löntagarna som ska betala arbetsgivares ovilja att anställa på heltid. När antalet ersättningsdagar sänks från 300 till 75 vid deltidsarbetslöshet slår det särskilt hårt mot kvinnor eftersom deltidsarbete är mer utbrett bland kvinnor än bland män. På så sätt blir deltidsarbete en ännu värre kvinnofälla än det varit tidigare, då det kommer att leda till ytterligare lägre inkomster som i sin tur leder till lägre ersättningar i socialförsäkringssystemet och lägre pensionsutbetalningar för kvinnor. Man kan med det konstatera att regeringen fortsätter på den inslagna vägen: en icke jämställd arbetsmarknadspolitik.

Möjligheten att kvalificera sig för rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen genom studier, det s.k. studerandevillkoret, har avskaffats. Det betyder att övergången mellan högskoleutbildning och inträde på arbetsmarknaden försvåras. Det är olyckligt då studierna som regel är avsedda att göra det möjligt för studenten att ta sig ut till "rätt jobb". Slopandet av studerandevillkoret leder också till ökade kostnader för kommunerna eftersom många studenter som avslutat studierna och söker jobb tvingas söka kommunalt försörjningsstöd då de inte har rätt till ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen.

Miljöpartiet anser att studerandevillkoret i arbetslöshetsförsäkringen bör återinföras.

3. Utredning om arbetslöshetsförsäkringen, punkt 1 (SD)

Sven-Olof Sällström (SD) anför:

Regeringens försämringar i trygghetssystemen har ökat otryggheten och samtidigt försämrat matchningen på arbetsmarknaden, eftersom de arbetslösa fått sämre ekonomiska möjligheter att söka de arbeten som motsvarar deras utbildningsnivå och kompetens. Regeringen har med jobbskatteavdragen gjort det mer lönsamt att arbeta och det är något som vi sverigedemokrater välkomnar, men vi tycker att det är oacceptabelt att man straffar dem som vill göra rätt för sig men som inte haft någon möjlighet att få ett jobb. Vi ser däremot allvarligt på fusk då det drabbar dem som verkligen behöver arbetslöshetsförsäkringen.

För att kombinera trygghet och rörlighet på arbetsmarknaden vill vi sverigedemokrater ha en generöst utbyggd omställningsförsäkring. Ett alltför lågt tak riskerar att försämra matchningen på en redan oflexibel svensk arbetsmarknad.

För att motverka att familjer splittras och att människor tvingas bort från sin hembygd vill vi, liksom utskottsmajoriteten, återinföra möjligheten för arbetslösa att under de första 100 dagarna begränsa sitt sökande efter ett nytt arbete till ett närliggande geografiskt område.

Trögrörligheten på arbetsmarknaden beror också på deltidsbegränsningen, som den nuvarande regeringen har infört. Arbetslösa uppmuntras att vara arbetslösa i stället för att ta deltidsarbeten, vilket vi sverigedemokrater betraktar som ett allvarligt strukturfel i arbetslöshetsförsäkringen. De positiva effekterna av en ökad rörlighet på arbetsmarknaden skulle finansiera kostnaderna för en mer generös omställningsförsäkring.

Vidare delar vi Vänsterpartiets uppfattning att det bör tillsättas en separat utredning om arbetslöshetsförsäkringen. Att regeringen klumpar ihop arbetslöshetsförsäkringen med socialförsäkringen är ett tydligt tecken på vilken skev och trubbig syn regeringen har på arbetsmarknadspolitiken.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:Sf310 av Otto von Arnold (KD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över lagstiftningen om arbetslöshetsförsäkring för dem som arbetar i både Danmark och Sverige.

2010/11:N421 av Ulf Holm m.fl. (MP):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en anställd i ett socialt företag ska kunna få a-kassa vid arbetslöshet även om denne sitter i styrelsen eller tecknar företagets firma.

2010/11:A218 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsgivarintyg.

2010/11:A220 av Kurt Kvarnström och Carin Runeson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten till a-kasseersättning vid trefjärdedels sjukersättning.

2010/11:A224 av Jörgen Hellman m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetslöshetsersättningen och arbetsmarknadspolitiken.

2010/11:A227 av Helén Pettersson i Umeå och Katarina Köhler (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om deltidarbetslöshet.

2010/11:A263 av Elin Lundgren (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra villkoren för familjehem.

2010/11:A267 av Staffan Danielsson och Fredrick Federley (båda C):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Alfakassan ska göras verkligt fristående från de ofta politiserade övriga a-kassorna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avgiften för medlemskap i Alfakassan ska vara lägre än i dag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kundservicen i Alfakassan måste förbättras kraftigt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Alfakassans utbetalningar måste ske lika snabbt som hos de effektivaste fackliga a-kassorna.

2010/11:A268 av Staffan Danielsson (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett statligt huvudmannaskap för Alfakassan.

2010/11:A273 av Eva-Lena Jansson och Lars Mejern Larsson (båda S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vidta åtgärder i arbetslöshetsförsäkringens regelverk så att arbetslösa inte stängs ute från eller hindras att inneha politiska uppdrag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att göra fackligt arbete utanför den egna arbetsplatsen a-kassegrundande.

2010/11:A277 av Eva-Lena Jansson (S):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetslöshetsförsäkringen för deltidsarbetslösa.

2010/11:A279 av Hannah Bergstedt och Karin Åström (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utforma en a-kassa som överensstämmer med arbetslinjen.

2010/11:A281 av Helene Petersson i Stockaryd (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förtroendeuppdrag ska kunna vara a-kassegrundande.

2010/11:A283 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetslöshetsförsäkringen även i fortsättningen ska administreras av fackförbunden.

2010/11:A285 av Phia Andersson och Hans Olsson (båda S):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetslöshetsförsäkringen även i fortsättningen ska administreras av fackförbunden.

2010/11:A291 av Hans Rothenberg och Maria Plass (båda M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över hur människor som är egenanställda kan inkluderas i de olika försäkringssystemen.

2010/11:A295 av Christina Karlsson och Eva Sonidsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbetalning av aktivitetsstöd.

2010/11:A326 av Eva Sonidsson och Ingemar Nilsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förtroendevaldas rätt till arbetslöshetsersättning.

2010/11:A330 av Clas-Göran Carlsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studerandevillkoret i a-kassan.

2010/11:A339 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa och Mattias Jonsson (båda S):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över regelverket så att arbetslöshetsförsäkringens medlemsvillkor och ersättningsvillkor inte diskriminerar unga och deltidsanställda.

2010/11:A379 av Hannah Bergstedt m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett humant regelverk för krav på arbetssökande.

2010/11:A387 av Josefin Brink m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör lyfta ut arbetslöshetsförsäkringen ur Socialförsäkringsutredningen och tillsätta en separat utredning om framtidens arbetslöshetsförsäkring, med utgångspunkt i vad som anförs i motionen.

BILAGA 2

Finansutskottets yttrande 2010/11:FiU5y

Arbetslöshetsförsäkringen

Till arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet beslutade den 14 april 2011 att i enlighet med 4 kap. 8 § första stycket andra meningen riksdagsordningen ge finansutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 2010/11:A379, när det gäller förslaget om den s.k. 100-dagarsregeln, och 2010/11:A279, när det gäller förslaget om den s.k. 75-dagarsregeln för deltidsarbetslösa.

Finansutskottet noterar i yttrandet att förslagen i arbetsmarknadsutskottet handlar om tillkännagivanden till regeringen dels om att återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning som ger arbetssökande rätt att begränsa sitt arbetssökande under de första 100 dagarna, dels om en översyn av reglerna för ersättning till deltidsarbetslösa och en uppmaning till regeringen att sedan återkomma till riksdagen i frågan.

Mot bakgrund av de positiva konsekvenser som förslagen kan bedömas få för en välfungerande arbetsmarknad och därmed för samhällsekonomin på lång sikt tillstyrker finansutskottet arbetsmarknadsutskottets aviserade förslag. De statsfinansiella konsekvenserna bör beaktas i den årliga budgetprocessen.

I yttrandet finns en avvikande mening (M, FP, C, KD).

Utskottets överväganden

Beredningen i arbetsmarknadsutskottet

Arbetsmarknadsutskottet beslutade den 14 april 2011 att i enlighet med 4 kap. 8 § första stycket andra meningen riksdagsordningen ge finansutskottet tillfälle att yttra sig över motionerna 2010/11:A379, när det gäller förslaget om den s.k. 100-dagarsregeln, och 2010/11:A279, när det gäller förslaget om den s.k. 75-dagarsregeln för deltidarbetslösa.

Vid sammanträdet den 26 april bereddes ärendet vidare. Arbetsmarknadsutskottet tog under sammanträdet del av promemorior med beräkningar av ekonomiska konsekvenser av a) ett eventuellt återinförande av den s.k. 100-dagarsregeln och b) en eventuell återgång till de regler för arbetslöshetsersättning som gällde före april 2008. Promemoriorna hade upprättats av Arbetsmarknadsdepartementet respektive riksdagens utredningstjänst.

Arbetsmarknadsutskottet beslutade att inte överlämna de aktuella promemoriorna till finansutskottet mot bakgrund av att beräkningarna i det ena fallet, angående 100-dagarsregeln, var mycket osäkra. I det andra fallet redovisar promemoriorna kostnadsberäkningar för en återgång till tidigare regler, men eftersom utskottet avser att begära en översyn av reglerna bedömdes inte heller dessa beräkningar adekvata.

Mot beslutet anmälde företrädare för Moderaterna, Folkpartiet, Centern och Kristdemokraterna en avvikande mening med motiveringen att beräkningarna i promemoriorna utgör ett relevant beräkningsunderlag för båda förslagen och därför borde ha överlämnats till finansutskottet.

Bakgrund

100-dagarsregeln

För att en sökande ska få rätt till ersättning vid arbetslöshet krävs enligt huvudregeln i 9 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkringen, förkortad ALF, bl.a. att han eller hon är arbetsför och oförhindrad att åta sig arbete minst 3 timmar varje arbetsdag och i genomsnitt minst 17 timmar i veckan samt att han eller hon är beredd att anta ett erbjudet lämpligt arbete som motsvarar hans eller hennes arbetsutbud. Vidare krävs det att den sökande är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen och aktivt söker arbete.

Den 2 juli 2007 avskaffades den generella rätten för en sökande att under de 100 första dagarna i en ersättningsperiod begränsa sig till att söka lämpliga arbeten inom sitt yrke och i närområdet (100-dagarsregeln). Skälig hänsyn ska dock även fortsättningsvis tas till den sökandes förutsättningar och andra personliga förhållanden.

75-dagarsregeln

Genom en ändring i förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkringen infördes den 1 januari 2008 nya regler för möjligheten att få arbetslöshetsersättning på deltid. För veckor som en person utför eller deklarerar deltidarbete lämnas arbetslöshetsersättning under sammanlagt längst 75 ersättningsdagar inom en ersättningsperiod. Resterande ersättningsdagar i perioden får endast användas för veckor då personen inte utför eller deklarerar något arbete, dvs. är arbetslös på heltid. En ersättningsperiod är längst 300 ersättningsdagar eller längst 450 ersättningsdagar för den som dag 300 är förälder till barn under 18 år.

Finansutskottets ställningstagande

Arbetsmarknadsutskottet står i begrepp att tillstyrka ett förslag om att utreda reglerna för deltidarbetslöshet. Arbetsmarknadsutskottet anser att regeringen ska se över arbetslöshetsförsäkringens regelverk för deltidarbetslöshet så att det inte diskriminerar deltidarbetslösa och återkomma till riksdagen med förslag om förbättrade ersättningsvillkor som leder till ett ökat arbetsutbud.

Arbetsmarknadsutskottet avser också att föreslå att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag om att förändra lagstiftningen när det gäller de arbetssökandes skyldighet att omedelbart söka arbete även långt från den egna bostadsorten och i andra yrken än det egna. Det bör åter bli möjligt att begränsa sitt sökande under de 100 första dagarna.

I enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 8 § första stycket andra meningen i riksdagsordningen har arbetsmarknadsutskottet gett finansutskottet tillfälle att yttra sig, och finansutskottet vill anföra följande med anledning av arbetsmarknadsutskottets beslut.

Enligt utskottets mening är det ur samhällsekonomisk synvinkel angeläget att reglerna för arbetslöshetsersättningen utformas på ett sätt som gynnar arbetsdeltagande och effektiv matchning av arbetstagare och arbetsgivare. En väl fungerande arbetslöshetsförsäkring är en viktig del av en flexibel och tillväxtorienterad arbetsmarknad. Förmåga till omställning och innovation i näringslivet och på arbetsmarknaden är av avgörande betydelse för att Sverige ska kunna hävda sig väl i den globala ekonomiska konkurrensen.

Framstående OECD-ekonomer framhåller att det finns viktiga positiva effekter av en generös arbetslöshetsförsäkring. Det leder till en bättre matchning på arbetsmarknaden genom att den arbetslöse får ekonomiska förutsättningar att söka efter ett lämpligt arbete som motsvarar hans eller hennes utbildningsnivå och kompetens. Det är därför, enligt utskottets mening, viktigt att försäkringens regelverk är så utformat att arbetslösa matchas till rätt jobb.

I Långtidsutredningens huvudrapport (SOU 2011:11) kommer utredarna fram till att ”det är troligt att det finns välfärdsvinster kopplade till en längre ersättningsperiod för deltidsarbetslösa än vad som är fallet idag. Sannolikt lönar det sig för lite för de heltidsarbetslösa att ta ett deltidsarbete i nuläget” (s. 180).

Utskottet anser att arbetslöshetsförsäkringen måste vara så utformad att arbetslinjen upprätthålls. Det ska inte straffa sig att tacka ja till arbete, på det sätt som blir följderna av den snäva deltidsbegränsningen i försäkringen. Så länge det finns arbetsplatser som endast erbjuder deltider måste det också finnas en försäkring som fungerar för dem som önskar arbeta heltid men inte får den möjligheten.

När det gäller bedömningen av de statsfinansiella effekterna av de förslag som arbetsmarknadsutskottet överväger att bifalla vill utskottet instämma i den bedömning av Ylva Johansson som redovisas i protokollet från arbetsmarknadsutskottets sammanträde den 26 april 2011 och som en majoritet av arbetsmarknadsutskottets ledamöter biträdde. Två olika promemorior, en från Regeringskansliet och en från riksdagens utredningstjänst, har inkommit till arbetsmarknadsutskottet, men ingen av dessa utgör en relevant grund för att i nuläget bedöma de statsfinansiella konsekvenserna.

Eftersom beräkningar är svåra att göra när det gäller 100-dagarsregeln har riksdagens utredningstjänst avstått från att svara, och Regeringskansliet har gjort en bedömning av konsekvenserna under antagandet att ändrade regler skulle leda till att arbetslöshetstiden skulle öka, dock utan att underbygga ett sådant antagande.

När det gäller 75-dagarsregeln har beräkningarna gjorts för en återgång till tidigare regler, men det arbetsmarknadsutskottet står i begrepp att föreslå innebär inte automatiskt en återgång till tidigare regler. Det handlar inte om att riksdagen bör binda regeringen vid en viss, bestämd teknisk lösning. I stället handlar det om ett uppdrag till regeringen om att se över reglerna för att få en bättre fungerande arbetslöshetsförsäkring som stärker arbetslinjen och förbättrar matchningen på arbetsmarknaden.

I samband med att regeringen återkommer till riksdagen med besked om dels ändrade förordningsregler för 75-dagarsregeln, dels förslag om ändrade lagregler för 100-dagarsregeln bör den också redovisa förnyade analyser av både de samhällsekonomiska och statsfinansiella effekterna av förändringarna. De statsfinansiella konsekvenserna bör sedan beaktas i den årliga budgetprocessen.

Med anledning av de positiva konsekvenser som förslagen kan bedömas få för en välfungerande arbetsmarknad och därmed för samhällsekonomin på lång sikt tillstyrker finansutskottet arbetsmarknadsutskottets aviserade förslag.

Stockholm den 12 maj 2011

På finansutskottets vägnar

Anna Kinberg Batra

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Kinberg Batra (M), Tommy Waidelich (S), Elisabeth Svantesson (M), Pia Nilsson (S), Göran Pettersson (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Meeri Wasberg (S), Carl B Hamilton (FP), Bo Bernhardsson (S), Annie Johansson (C), Staffan Anger (M), Mikaela Valtersson (MP), Anders Sellström (KD), Johnny Skalin (SD), Ulla Andersson (V), Sven-Erik Bucht (S) och Monica Green (S).

Avvikande mening

Arbetslöshetsförsäkringen (M, FP, C, KD)

Anna Kinberg Batra (M), Elisabeth Svantesson (M), Göran Pettersson (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Carl B Hamilton (FP), Annie Johansson (C), Staffan Anger (M) och Anders Sellström (KD) anför:

Arbetsmarknadsutskottet har gett finansutskottet tillfälle att yttra sig eftersom utskottet står i begrepp att tillstyrka motionsförslag om ändrade regler för arbetslöshetsförsäkringen när det gäller dels den s.k. 100-dagarsregeln, dels den s.k. 75-dagarsregeln. När arbetsmarknadsutskottet beslutade om att begära in ett yttrande från finansutskottet hänvisade utskottet till bestämmelsen 4 kap. 8 § första stycket andra meningen riksdagsordningen, vilket gör att vi främst vill uttala oss om förslagets betydelse för de offentliga finanserna.

De promemorior som tagits fram under beredningen i arbetsmarknadsutskottet, och som utarbetats inom Regeringskansliet och riksdagens utredningstjänst, redovisar beräkningar av de kostnader som kommer att uppstå om 100-dagars- och 75-dagarsreglerna återställs till tidigare förhållanden. Även om arbetsmarknadsutskottet inte väljer att förorda en återgång till precis samma regler som fanns tidigare ger promemoriorna en god bild av storleksordningen på kostnaderna för att ändra reglerna. Som framgår av promemoriorna kommer inte minst en ändring av reglerna för ersättning vid deltidsarbetslöshet att kunna ge betydande negativa effekter på de offentliga finanserna. För staten visar beräkningarna att utgifterna för ökade utbetalningar skulle uppgå till 3 miljarder kronor om de tidigare reglerna återinförs eller 2,5 miljarder kronor om man också beaktar de ökade skatteinkomsterna för den offentliga sektorn.

Enligt vår mening innebär ett agerande i enlighet med budgetlagens anda och intentioner inom riksdagen att utskotten under beredningen av olika motionsförslag, även när det handlar om tillkännagivanden, nogsamt beaktar förslagets finansiella effekter innan de tillstyrks. Det är därför angeläget att arbetsmarknadsutskottet, innan utskottet eventuellt tillstyrker de aktuella motionsyrkandena, redovisar både kostnadsberäkningar och möjliga sätt att finansiera förändringarna på.

Budgetprocessen är, sedan 1996, uppbyggd på en modell som inleds med de övergripande och lång- och medelsiktiga ekonomisk-politiska målen. De viktigaste dokumenten för detta är den ekonomiska vårpropositionen och de motioner som väcks med anledning av propositionen i riksdagen. När riksdagen tagit ställning till riktlinjerna för den ekonomiska politiken förflyttas fokuset till det närmast följande budgetåret. Statsbudgeten för det kommande året presenteras, efter omsorgsfull beredning i Regeringskansliet, i budgetpropositionen som ska vara komplett och ligga inom ramen för de riktlinjer riksdagen beslutat. Riksdagen inleder budget-

regleringen med att först besluta om utgiftstak för staten, ramar för de 27 utgiftsområdena och beräkningen av inkomsttitlarna. Därefter går riksdagen över till att besluta om anslagen som då ska rymmas inom de ramar som riksdagen beslutat om för utgiftsområdena.

För denna beslutsordning finns det ett brett stöd i riksdagen. Den har tjänat Sverige väl efter erfarenheterna av 90-talskrisen. Med utgiftstak för staten och ramar för utgiftsområdena har vi fått en beslutsordning som innebär att regeringen får helheten i sin budgetpolitik prövad i riksdagen och att nödvändiga prioriteringar mellan olika utgiftsändamål genomförs på ett rationellt sätt. Genom den reformerade budgetprocessen har vi fått en ordning som innebär en kontroll av framförda budgetkrav och säkrar starka statsfinanser och en långsiktigt hållbar ekonomisk politik och samhällsekonomi.

En grundbult i budgetprocessen är att det finns väl genomarbetade beslutsunderlag som ger möjlighet att bedöma olika alternativs konsekvenser. Skulle riksdagen besluta om tillkännagivanden om ändrade regler för arbetslöshetsförsäkringen i linje med motionernas förslag, så är det angeläget att regeringen under sin kommande beredning gör fortsatta nödvändiga kostnadsberäkningar och därefter prövar om kostnaderna är förenliga med de ekonomisk-politiska riktlinjerna och de finanspolitiska målen som beslutats av riksdagen. Regeringen bör lämpligen redovisa sina slutsatser av beredningen i en budgetproposition. Det ger riksdagen möjlighet att bedöma om förslagen verkligen bör genomföras. Varje utgift för staten måste, inom ramen för den årliga budgetprocessen, prövas mot andra angelägna utgifter.

Slutligen vill vi betona vikten av att reglerna i arbetslöshetsförsäkringen utformas på ett sätt som både ger den arbetssökande ekonomisk trygghet på vägen mellan olika anställningar och samtidigt stärker arbetslinjen i den ekonomiska politiken. De nuvarande reglerna bör, enligt vår mening, ses som ett inslag i regeringens förstärkta arbetslinje.

För att kunna bedöma vilken effekt 75-dagarsregeln verkligen har haft för arbetsutbudet krävs det underbyggda fakta. Kunskapsläget är emellertid osäkert. Enligt Finanspolitiska rådet finns det ett visst stöd för påståendet att det tar längre tid för deltidsarbetslösa med a-kassa att lämna arbetslösheten än för den som inte har a-kassa. De nuvarande reglerna har således, enligt rådet, potential att öka antalet arbetade timmar bland de deltidssystemen jämfört med de tidigare reglerna (Finanspolitiska rådets rapport 2008, s. 179).

Någon utvärdering finns emellertid ännu inte. I rapporten *Arbetslöshetsersättning till deltidsarbetslösa – Utvecklingen år 2005–2009* (IAF 2009:12) ansåg Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen det vara för tidigt att kunna besvara frågan om hur individernas faktiska sysselsättning påverkats av deltidsbegränsningen. Ett skäl till det angavs vara att en stor del av de deltidsarbetslösa med en stabil deltidsanställning och ett lågt antal ersättningsdagar per vecka ännu inte hade hunnit förbruka deltidsda-

garna vid den tidpunkt då undersökningsperioden upphörde. Vi vill dock påpeka att Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) genomför en studie av effekten av 2008 års deltidsbegränsningsregel i fråga om vilka som blir deltidsarbetslösa och hur länge, liksom av effekten på övergång till jobb respektive heltidsarbetslöshet. Vi anser det vara av stor vikt att regeringen och riksdagen först tar del av resultaten av studien innan några förhastade slutsatser dras om regelns betydelse för arbetsmarknadens funktion.

Vi avstyrker mot denna bakgrund de båda förslagen.